

Univerzita Palackého v Olomouci

Právnická fakulta

Aneta Kovářová

Donucení v mezinárodním právu ve světle krize na Ukrajině

Diplomová práce

Olomouc 2018

Prohlašuji, že jsem tuto diplomovou práci na téma: „Donucení v mezinárodním právu ve světle krize na Ukrajině“ vypracovala samostatně a citovala jsem všechny použité zdroje.

V Olomouci dne 23. 5. 2018

Aneta Kovářová

Tímto bych chtěla poděkovat především JUDr. Ondřeji Svačkovi, LL.M. Ph.D. za cenné rady, odborné vedení a připomínky a za vstřícný přístup při vedení této práce.

Obsah

SEZNAM POUŽITÝCH SCHÉMAT, GRAFŮ, TABULEK A BOXŮ	6
SEZNAM POUŽITÝCH ZKRATEK	7
ÚVOD.....	8
OBEČNÁ ČÁST	10
1 Donucení v mezinárodním právu	10
2 Přímé donucovací prostředky v mezinárodním právu.....	12
2.1 Pojem přímých donucovacích prostředků	12
2.2 Nátlakové opatření mimoprávní (faktické) povahy.....	12
2.2.1 Varování, upozornění	12
2.2.2 Retorze.....	13
2.3 Represálie	13
2.4 Právo na sebeobranu.....	15
2.5 Donucení organizovaným společenstvím států	17
2.5.1 Charakteristika OSN a Rady bezpečnosti.....	18
2.5.2 Opatření bez použití ozbrojených sil	19
3 Ekonomické sankce	22
3.1.1 Zbrojní embarga	24
3.1.2 Ekonomické sankce	25
3.1.3 Ostatní sankce.....	25
3.2 Efektivita sankčních opatření v návaznosti na jejich negativitu.....	26
3.3 Ekonomické sankce přijímané Evropskou unií	28
3.3.1 Evropská unie	28
3.3.2 Tři typy sankcí Evropské unie.....	29
3.3.3 Okolnosti přijímání sankcí Evropské unie.....	30
3.3.4 Přijímání rozhodnutí Rady	31
3.3.5 Přijímání nařízení Rady	32
3.3.6 Prodloužení platnosti rozhodnutí.....	32
3.4 Provádění sankcí v ČR	32
ZVLÁŠTNÍ ČÁST	36
4 Donucení ve světle konfliktu na Ukrajině	36
4.1 Problematika konfliktu na Ukrajině v časové přímce	36
4.2 Shrnutí krize na Ukrajině se zřetelem na odpovědnost Ruska dle mezinárodního práva	38
4.2.1 Krymská otázka	38

4.2.2 Ruské vojsko na území Ukrajiny.....	41
4.3 Aplikované donucovací prostředky při krizi na Ukrajině a jejich charakteristika	41
4.3.1 Smírné řešení sporu	41
4.3.2 Donucení.....	42
5 Sankce uplatňované proti Rusku, jakožto jediná obrana porušovaného mezinárodního práva	43
5.1 Opatření Rady bezpečnosti.....	43
5.2 Sankce uvalené Evropskou unií.....	45
5.2.1 Postoj a jednotlivé kroky Evropské unie	46
5.2.2 Právní základ sankcí	47
6 Provádění sankcí přijatých Evropskou unií Českou republikou.....	49
6.1 Skutečné dopady sankcí v ČR	51
7 Dopady sankcí v případě Ruska	53
7.1 Dopady prokazatelné ze statistických údajů.....	53
7.2 Postoj občanů Ruské federace	56
8 Závěr – Účelnost versus neúčelnost sankcí	58
ZDROJE:	61
Monografie a sborníky	61
Články z časopisů	62
Internetové zdroje	62
Právní předpisy a jiné právní dokumenty	67
Abstrakt	69
Abstract.....	70
Klíčová slova Key words	71

SEZNAM POUŽITÝCH SCHÉMAT, GRAFŮ, TABULEK A BOXŮ

Obr. č. 1. - Argumenty pro a proti ukládání jednostranných sankcí

Obr. č. 2 - Vývoj obchodní výměny mezi ČR a Ruskou federací (údaje v mil. USD)

Obr. č. 3 - Růst HDP Ruské federace 2010-2017

Obr. č. 4 - Tabulka měsíční a roční inflace v Rusku od roku 2010 do současnosti, vyjádřená v % v porovnání s předchozím obdobím. Inflace se počítá na základě indexů spotřebitelských cen zveřejněných Spolkovou státní statistickou službou.

Obr. č. 5 – Graf RUB/USD

SEZNAM POUŽITÝCH ZKRATEK

ČR	Česká republika
EU	Evropská unie
FAÚ	Finanční analytický úřad
Charta OSN	Charta Organizace spojených národů ze dne 26. června 1945
OSN	Organizace spojených národů
RB OSN	Rada bezpečnosti OSN
SFEU	Konsolidovaná znění Smlouvy o Evropské unii a Smlouvy o fungování Evropské unie, Úř. věst. C 59, 7. 6. 2016
UN	United Nations
Ústava ČR	Ústavní zákon č. 1/1993 Sb., ve znění pozdějších předpisů

ÚVOD

Mezinárodní právo veřejné je fascinující svým osobitým charakterem. Jeho porušení není snadno sankcionovatelné, jelikož účinnost donucení je omezena konsensuální povahou tohoto odvětví a neexistencí ústřední soudní jurisdikce. Přimět porušitele mezinárodního práva, aby odčinil spáchaný delikt, skýtá nutnost použít legálních prostředků k vyvinutí nátlaku, respektive využít donucení. Donucovací opatření jsou tedy mocenským zásahem do sféry zájmu státu vyvolaným chováním státu v rozporu s mezinárodním právem, z čehož vyplývá, že donucení v mezinárodním právu je sporný prostředek, jemuž navíc citelně chybí nejvyšší autorita, kterou oplývají vynucovací prostředky na státní úrovni. Přitom je na každém státu, jak a zda vůbec bude vymáhat respektování svých práv na jiných subjektech mezinárodního práva. Donucení je krajní prostředek k urovnání poměrů mezi státy a je častou otázkou, do jaké míry je možné ho užívat a zároveň u toho neohrožovat mír, jenž by měl být prioritou každého státu, národa, jednotlivce. V mnoha člancích, učebnicích je rozebrána charakteristika jednotlivých donucovacích prostředků, o využití a následném dopadu těchto zásadních kroků však lze najít v odborné literatuře jen velmi málo. Přitom skutečná realizace těchto prostředků je tím nejdůležitějším aspektem při hodnocení a pochopení tohoto institutu.

Ze shora uvedených důvodů se tato práce zaměřuje, s pomocí teorie a dění probíhajícího na Ukrajině v minulých letech, na donucení s tím, že nebude řečeno pouze obecné a jasné o těchto prostředcích, ale především budou zkonstatovány jejich pozitivní a negativní stránky, a to na základě analýzy dopadů uskutečněných sankcí. Hlavní otázkou, kterou tato práce zodpoví, bude tedy efektivita se všemi klady a zápory sankcí uvalených v tomto mezinárodním konfliktu. Hlavní otázka bude zodpovězena prostřednictvím odpovědí na otázky, zda se vůbec jednalo o porušení mezinárodního práva ze strany Ruské federace, které prostředky byly proti porušiteli použity, jaký dopad měly na obyvatele státu, proti němuž donucení směřovalo, jakož i státu, který opatření uplatňoval.

Co se týče systematiky práce, obecná část je částí teoretickou a zvláštní část je již přímo zaměřena na praktické užití sankcí v průběhu krize na Ukrajině. V prvních kapitolách jsou vymezeny základní pojmy mezinárodního práva fakticky ovlivňující instituty donucení. Dále stručně shrnují jednotlivé formy přímého donucení. Po obecných informacích přichází část zabývající se samotnými sankcemi, tedy samotným pojmem „sankce“, s důrazem na sankce ekonomické (vzhledem k jejich přednímu postavení v tomto konfliktu). Na toto navazuje přijímání a uplatňování sankcí v rámci institucí přímo ovlivňujících Českou republiku, tj. Rady

OSN a Evropské unie. Stručně se poté práce zabývá samotným prováděním sankcí v rámci ČR, jejich právním základem a institucemi, které mají v tomto směru pravomoc.

Druhá polovina (tj. část zvláštní) této práce následně seznamuje s konfliktem na Ukrajině. Vypočítává donucovací prostředky zde uplatněné, kdy se opět zaměřuje především na organizace, jejichž členem je Česká republika a jejichž užitá opatření se přímo dotkla občanů Česka. V této souvislosti práce rozebírá postoj Organizace spojených národů k tomuto konfliktu a vypočítává sankce, které přijala Evropská unie a ČR je byla povinna provést. Následně práce posuzuje dopad sankcí na Českou republiku, respektive na její občany, s důrazem na podniky vyvážející a dovážející z Ruské federace, jakožto podklad pro posouzení kladů a záporů ekonomických sankcí. Na závěr práce dokumentuje reakci Ruska na sankce, jeho postoj a postoj a názor jeho občanů. V grafickém zpracování jsou pak nejvíce patrné skutečné dopady ekonomických sankcí na ekonomii Ruska a tím i reálné účinky použitého donucení.

Ze shora uvedeného je následně vyvozován závěr o efektivitě ekonomických sankcí jako dnes nejčastěji používanému donucovacímu prostředku, který zároveň přichází v úvahu jako základní donucovací institut, a dále jsou vypočítávány jejich klady a zápory, s přihlédnutím k faktu, že se nejspíše do budoucna bude jednat o nejčastěji ukládaný prostředek donucení (v případě závažnějšího porušení mezinárodního práva), jak k tomu směřuje mezinárodní praxe.

Tato práce vychází z odborných článků a publikací, jejichž autorkami byly především Radka Druláková, Zuzana Trávníčková a Štěpánka Zemanová ve spoluautorství s dalšími odborníky v tomto tématu. Základním textem byla bezesporu publikace od shora uvedených autorek – „Mezinárodní kontext české sankční politiky“ a jejich další texty. Dále tato práce vychází ze zpráv veřejně publikovaných na oficiálních internetových doménách OSN, EU a Ministerstva zahraničních věcí České republiky. Zprávy o samotné krizi na Ukrajině jsou čerpány ze zpravodajských zdrojů, jakými je např. BBC. Dále text této práce vychází z vysokoškolských učebnic, odborných textů a právních předpisů vztahujících se k tomuto tématu, které jsou vyjmenovány následně v textu samém.

OBECNÁ ČÁST

1 Donucení v mezinárodním právu

Krátce po patnácté hodině 28. 5. 2016 byla světová populace vyčíslena na 7 425 537 tis. a její počet neustále stoupá.¹ Tito lidé se samozřejmě historicky srocují, oddělují a různými dalšími způsoby se snaží společně koexistovat, kdy se skrze tyto tendence objevují na světové scéně různé politické útvary, jakými jsou státy a světové organizace, které nakonec musí vytvářet vztahy mezi sebou navzájem. Tyto mezinárodní vztahy jsou složité stejně jako každý jiný mezilidský vztah, s tím rozdílem, že konflikt na mezinárodní úrovni má dalekosáhlé důsledky. Nutno pak podotknout, že uspořádání vztahů v mezinárodním společenství je (na rozdíl od vnitrostátního subordinačního uspořádání) kooperační povahy a tato uspořádanost je vyjádřena zásadou svrchované rovnosti.² Mezi státy fakticky nerovnými tím vznikla právní rovnost. Je to společenství neorganizované, decentralizované, kde neexistuje rozhodovací moc, není zde žádný nadřazený zákonodárce a vynutitel práva. Tento samotný fakt můžeme považovat za jeden z hlavních zdrojů problematiky mezinárodního práva, jelikož není tajemstvím, že nezbytným rysem každého právního systému je schopnost jeho vynucení. Vynucení pravidel mezinárodního práva veřejného provádí neefektivně samotné státy svépomocí, tedy jej prosazují ti činitelé, kteří pravidla tohoto práva zároveň také přijímají a jsou povinni se jimi řídit. Ze shora uvedeného tedy jasně vyplývá, že donucení v mezinárodním právu již od základu obsahuje neměnná specifika, která je nutno zohlednit při jeho posuzování a aplikaci.

Co se týče situace, kdy dojde k samotnému porušení mezinárodního práva, toho se může dopustit subjekt mezinárodního práva, který je k tomu adekvátní, chováním spočívajícím buď v protiprávním jednání (např. přestoupení právního zákazu), nebo v opomenutí (např. neprovedení vnitrostátních legislativních opatření nutných ke splnění mezinárodní smlouvy). Porušení mezinárodního práva takovým subjektem následně vyvolává právní následky, tedy mezinárodní odpovědnost – donucení nepřímé, nebo sankce – donucení přímé (viz dále).³

¹ Světová populace [online]. Woldometers, 2016, Datum poslední revize 28. 5. 2016, 15:26 UTC [cit. 2016-05-28]. Dostupné na <<http://www.worldometers.info/cz/>>.

² MALENOVSKÝ, Jiří. Mezinárodní právo veřejné: obecná část: a poměr k jiným právním systémům. 6. vydání. Brno: Doplněk, 2014, s. 18.

³ DAVID, Vladislav, BUREŠ, Pavel, FAIX, Martin, SLADKÝ, Pavel, SVAČEK, Ondřej. Mezinárodní právo veřejné s kazuistikou. 2. vydání. Praha: Leges, 2011, s. 309.

„Donucení v právu zahrnuje legální mechanismy nátlaku na subjekty právního řádu s cílem zajistit, aby respektovaly jeho normy.“⁴ Vzhledem k vysokému stupni rizikovosti je dnes donucení s použitím síly v mezinárodním právu omezeno kogentním pravidlem zákazu použití síly a hrozby silou. Z čehož vyplývá, že legitimně může být užito pouze v případě, kdy dochází k odpovědi na předešlé porušení tohoto pravidla jiným státem.⁵

Jak již bylo výše uvedeno, rozlišujeme donucení nepřímé – právní poměr odpovědnostní, které je preventivního charakteru, a přímé – sankce. Odpovědnostní právní poměr plní funkci pouze nepřímého, preventivního donucení, proto, jestliže stát porušující mezinárodní závazek nesplní svojí odpovědnostní povinnost, vznikne poškozenému vůči porušiteli další právní poměr, jakožto prostředek k vynucení odpovědnostní povinnosti. V tomto právním poměru má poškozený subjektivní právo přistoupit k přímému donucení a porušitel musí tento výkon práva strpět. Toto účelné prosazování mezinárodního práva proti subjektu porušujícímu mezinárodní závazek nazýváme také jako sankce (sankce v širším slova smyslu).⁶ V případě, že porušitel následně projeví ochotu spor řešit, protiopatření musí být zastaveno, jinak by nebylo v souladu s mezinárodním právem. Tyto svépomocné donucovací akce blíže přiblíží následující kapitola.

⁴ MALENOVSKÝ: Mezinárodní právo..., s. 325.

⁵ Tamtéž, s. 326.

⁶ DAVID, BUREŠ, FAIX, SLADKÝ, SVAČEK: Mezinárodní právo..., s. 329.

2 Přímé donucovací prostředky v mezinárodním právu

2.1 Pojem přímých donucovacích prostředků

Přímé donucovací prostředky, někdy stále označované jako sankce, jsou dle definice „legální donucovací opatření uplatněné proti subjektu mezinárodního práva, který porušil svůj mezinárodní závazek.“⁷ Tento institut přichází v situacích, kdy stát diplomatickou, či jinou cestou nedospěl ke splnění povinnosti vyplývající z odpovědnostního poměru, jakožto jedinou možností obrany poškozeného státu při porušování mezinárodního práva. I přes zmíněné omezení donucení s použitím síly, stát může legálně vykonat jednostranný pokus o prosazení svého práva v podobě: nátlakového opatření faktické povahy (varování, retorze), represálie, práva na sebeobranu či je tu možnost donucení organizovaným společenstvím států.⁸

2.2 Nátlakové opatření mimoprávní (faktické) povahy

Opatření faktické povahy jsou nejmírnějšími z prostředků svépomoci. Dnes tato donucení ani do skupiny přímých donucovacích prostředků neřadíme, protože nejsou způsobilá zasáhnout do právem chráněné sféry státu porušitele, a tedy se ani nedotýkají obsahu mezinárodněprávních norem.⁹ K takovým opatřením se uchylují státy, které chtějí zabránit mezinárodnímu konfliktu, využijí proto místo útoku jakési faktické upozornění bez právního důsledku, či se uchýlí k odvetě, též nazývané jako retorze.¹⁰

2.2.1 Varování, upozornění

Formu tohoto opatření, které je stále v mezích mezinárodního práva, si určují státy samy.¹¹ Stát oprávněný může porušitele varovat (upozornit) například protestní nótou, projevem vlády, projevem představitelů státu s uveřejněním v tisku apod. Nesmí se však dopustit výhrůzek použití síly, které by byly mezinárodním právem již považovány za protiprávní.

⁷ DAVID, BUREŠ, FAIX, SLADKÝ, SVAČEK: Mezinárodní právo..., s. 329.

⁸ Tamtéž, s. 329 – 336.

⁹ ČEPELKA, Čestmír, ŠTURMA, Pavel. Mezinárodní právo veřejné. 1. vydání. Praha: C.H. Beck, 2008, s. 171.

¹⁰ DAVID, BUREŠ, FAIX, SLADKÝ, SVAČEK, Mezinárodní právo..., s. 329.

¹¹ ONDŘEJ, Jan. Mezinárodní právo veřejné, soukromé, obchodní. 5. vydání. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2014, s. 211.

2.2.2 Retorze

Retorze, takzvaná odvěta, řazená do pojmu protiopatření, které zavádí Návrh článků o odpovědnosti států, stejně jako represálie,¹² jsou veškeré kroky omezující mezistátní vztahy.¹³ Je to mezinárodně dovolené donucení považované za jakýsi nevládný akt vůči státu, který jednal nepřátelsky či přímo porušil mezinárodní právo.¹⁴ Protože toto donucení zasahuje do faktických, a nikoliv oprávněných, zájmů subjektu, proti němuž je donucení směřováno, je retorze ve své podstatě nepostižitelná v rámci mezinárodní odpovědnosti a státy ji hojně využívají ve všech možných situacích.¹⁵ Jedná se většinou o ukončení nebo přerušování diplomatických styků, označení diplomata za persona non grata,¹⁶ různé formy embarga, odnětí exequatur¹⁷ konzulovi, zvýšení celních poplatků na zboží, odmítnutí udělení víz občanů státu delikventa, neposkytnutí půjčky apod.¹⁸ S tím, že stát si může vybrat nejzranitelnější místo porušitele závazku a docílit toho, že retorze ještě závažněji zasáhne do zájmů státu porušujícího závazek než represálie.¹⁹ Tímto donucením se mohou vynucovat i závazky neprávnické povahy.²⁰

2.3 Represálie

Nejcharakterističtějším přímým donucovacím prostředkem jsou represálie, také nazývané nově jako protiopatření či odplata.²¹ Protože v tomto případě stát již překračuje hranice mezinárodního práva, zasahuje do oprávněných zájmů jiného státu,²² je zákonné použití

¹² UN. Document A/56/10, Návrh článků o odpovědnosti států (2001).

¹³ DAVID, BUREŠ, FAIX, SLADKÝ, SVAČEK: Mezinárodní právo..., s. 329.

¹⁴ SEIDL-HOHENVELDERN, Ignaz. Mezinárodní právo veřejné. 3. vydání. Praha: ASPI, 2006, s. 303 – 333.

¹⁵ DRULÁKOVÁ, Radka, ZEMANOVÁ, Štěpánka (eds.). Mezinárodní kontext české sankční politiky. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2012, s. 22.

¹⁶ Persona non grata = osoba nežádoucí, nepřijatelná (diplomatova mise ukončena, diplomat odvolán) - ¹⁶ DAVID, BUREŠ, FAIX, SLADKÝ, SVAČEK: Mezinárodní právo..., s. 175.

¹⁷ Exequatur je listina, kterou vydává přijímací stát jako potvrzení jmenování konzula - Tamtéž, s. 187.

¹⁸ Tamtéž, s. 330.

¹⁹ MALENOVSKÝ: Mezinárodní právo..., s. 331.

²⁰ ONDŘEJ: Mezinárodní právo..., s. 205.

²¹ ČEPELKA, STURMA: Mezinárodní právo..., s. 660.

²² DRULÁKOVÁ, ZEMANOVÁ: Mezinárodní kontext české..., s. 22.

tohoto opatření podmíněno limity mezinárodního práva.²³ Represálie mají být prováděny pouze v dobré víře.²⁴ Jak je řečeno mimo jiné v Návrhu článku o odpovědnosti států, pokud represáliím předchází protizákonné chování státu, z něhož pro něj vyplývá trestní odpovědnost, vylučuje toto jednání útočnicka protiprávnost jednání státu představující protiopatření.²⁵ Následně nauka udává, že nesmí chybět varování, že takové represálie budou při neplnění povinnosti vyplývající z odpovědnosti porušovatele uplatněny.²⁶ Mělo by tedy před aplikací samotného opatření dojít k marné výzvě k ukončení protiprávního chování, ale v praxi je tato zásada dost opomíjena.²⁷ Pokud naopak porušitel přislíbí splnění povinnosti, nebo již represálie splnily účel, toto donucení musí vymahatel zastavit, což značí dočasnost tohoto typu donucení. Zároveň je nutné při aplikaci represálií dodržovat zásadu proporcionality, dle níž musí být opatření přiměřená protiprávnímu chování a jeho důsledkům. I když není určeno, že jejich nepříznivý dopad nesmí být větší, lze vyvodit, že nesmí být ve velkém nepoměru k důsledkům chování škůdce. A není ani potřebné, aby represálie byly stejného druhu jako porušení.²⁸ Naopak se v dnešní době čím dál častěji objevují dva základní typy tohoto druhu přímého donucení – ekonomické represálie, a to embargo (zákaz vývozu do státu porušitele) a bojkot (zákaz dovozu z takového státu), jejich účinnost pak stoupá s počtem států, které tlak vykonávají (např. kolektivní embargo proti Argentině). K dalším pravidlům patří i zákaz ozbrojených represálií, kdy ozbrojené opatření je možné pouze jako sebeobrana.²⁹ Mezi tyto podmínky kladené obyčejovým právem (a zmíněné v Návrhu článků o odpovědnosti státu – čl. 49-53) dále můžeme zařadit i pravidlo využití represálií pouze v dobré víře a především zákaz tohoto donucení využít v rozporu s kogentními normami mezinárodního práva, jejichž závazný výčet sic nikde nenajdeme, ale můžeme mezi ně přiřadit například zákaz závažného a rozsáhlého porušování základních lidských práv.³⁰ A nakonec je nutné podotknout, že toto

²³ DAVID, BUREŠ, FAIX, SLADKÝ, SVAČEK: Mezinárodní právo..., s. 330 – 331.

²⁴ MALENOVSKÝ: Mezinárodní právo..., s. 333.

²⁵ Návrh článků o odpovědnosti, čl. 22.

²⁶ DAVID, BUREŠ, FAIX, SLADKÝ, SVAČEK: Mezinárodní právo..., s. 331.

²⁷ MALENOVSKÝ: Mezinárodní právo..., s. 333.

²⁸ DAVID, BUREŠ, FAIX, SLADKÝ, SVAČEK: Mezinárodní právo..., s. 331 – 332.

²⁹ MALENOVSKÝ: Mezinárodní právo..., s. 334 – 336.

³⁰ DRULÁKOVÁ, ZEMANOVÁ: Mezinárodní kontext české..., s. 23

donucení má subsidiární charakter a jeho uplatnění je akceptovatelné pouze v případech, kdy není možnost jiného mírnějšího prostředku.³¹

2.4 Právo na sebeobranu

Toto právo řazené též do okolností vylučujících protiprávnost je výjimkou z kogentního pravidla mezinárodního práva – zákazu použití síly.³² Charta OSN³³ sice předpokládá užití ozbrojených represálií, ale tuto pravomoc přisuzuje pouze Radě bezpečnosti. Naopak zákaz využití ozbrojených sil individuálními státy dle moderní nauky (krom případu práva na sebeobranu) můžeme najít v Chartě OSN v čl. 2 odst. 4. Důvod zákazu ozbrojených represálií oproti povolení využití zbraní při sebeobraně je patrný z rozdílné povahy těchto jednání, kdy represálie stát užije obvykle jako reakci na útok, ovšem oproti obraně nikoliv za účelem dosažení budoucího bezpečí, ale jako určitý druh odplaty, tedy jako mstu za čin učiněný v minulosti.³⁴

Sebeobrana je naopak prostředek k odvrácení náhlého útoku, který má chránit subjekty mezinárodního práva. Jedná se o přirozené právo deklarované Chartou OSN v čl. 51³⁵ a obsahuje oprávnění na individuální i účinnější kolektivní sebeobranu.³⁶ Opět se jedná o donucení, které má ukončit protiprávní chování a přinutit k odčinění způsobené újmy.³⁷

Vzhledem k závažnosti takového aktu podléhá tento institut řadě právních podmínek a v případě posuzování jeho legitimacy je následně kontrolováno, zda byly tyto podmínky jeho využití naplněny. Dnes tak, spíše než o sebeobraně, můžeme mluvit o tzv. legitimní obraně.

³¹ MALENOVSKÝ: Mezinárodní právo..., s. 334 – 336.

³² DAVID, BUREŠ, FAIX, SLADKÝ, SVAČEK: Mezinárodní právo..., s. 332.

³³ Charta OSN, čl. 42.

³⁴ DINSTEIN, Yoram. War, aggression and self-defence. 4. vydání. Cambridge: Cambridge university press, 2005, s. 227; K problematice ozbrojených represálií také dále pojednává podrobněji: BÍLKOVÁ, Veronika. Ozbrojené represálie v současném mezinárodním právu. In: Šturma, P. (ed.): Právní následky mezinárodně protiprávního chování, Pocta Čestmíru Čepelkovi k 80. narozeninám. Praha: Karolinum, 2007, s. 145-173.

³⁵ „Dojde-li k ozbrojenému útoku proti některému členu Spojených národů, nic v této chartě není na překážku přirozenému právu na individuální nebo kolektivní sebeobranu, dokud Rada bezpečnosti neučiní opatření pro zachování mezinárodního míru a bezpečnosti. Opatření, učiněná členy při výkonu tohoto práva sebeobranou, oznámí se ihned Radě bezpečnosti a nedotýkají se nikterak touto chartou stanovené pravomoci a odpovědnosti Rady bezpečnosti, aby kdykolí podnikla takovou akci, kterou považuje za potřebnou k zachování nebo obnovení mezinárodního míru a bezpečnosti.“ Čl. 51 Charty OSN.

³⁶ MALENOVSKÝ: Mezinárodní právo... s. 337 – 338.

³⁷ DAVID, BUREŠ, FAIX, SLADKÝ, SVAČEK: Mezinárodní právo..., s. 332.

Konkrétní omezení užití tohoto opatření byla vytvořena již v 19. století a jednalo se o podmínky naléhavé a neodvolatelné nutnosti, kdy nepřichází v úvahu žádná možnost volby prostředků ani okamžik k rozmyslu. Jedná se vždy o případy, kdy útočící stát využil prostředku agrese,³⁸ proti kterému je nutné se bránit. Dále je podmínkou aktuálnost a probíhající útok, kdy krom výjimky při kolektivní sebeobraně k tomuto donucení může přistoupit jen přímá oběť takového protiprávního jednání, a to okamžitě po zahájení ozbrojeného útoku. V případě, že by se jednalo o bezprostředně hrozící ozbrojený útok, je užití sebeobrany sporné, jelikož se z poškozeného lehce může stát agresor,³⁹ zde je adekvátní spíš pohrůžka sebeobranou.⁴⁰ Možnost využití tohoto donucení je právem poškozeného státu, není jeho povinností. Je to prostředek defenzivní povahy k zastavení agresora, ale není vázán územně na stát obránce. Stejně jako u represálií se musí jednat o obranu přiměřenou povaze útoku. Pokud by byl útok agresora zastaven, musí být ukončena i sebeobrana.⁴¹ Jestliže by prvotně bránící se stát i po skončení útoků nadále využíval síly proti delikventovi, sám by byl považován za agresora. Ofenzivní činnost je přípustná jen omezeně, je-li to nutné k odrazení ozbrojeného napadení. Členské státy OSN mají navíc povinnost kroky sebeobrany ihned oznámit Radě bezpečnosti. Pokud Rada bezpečnosti provede sama opatření k udržení mezinárodního míru a bezpečnosti, musí stát zastavit své sebeobrané akce.⁴²

Pod agresi můžeme podřadit i (dnes tolik rozšířené) teroristické útoky, ač jejich pohnutky nesouzní se směrem agrese, tedy proti svrchovanosti státu, územní celistvosti nebo politické nezávislosti státu, ani nespĺňují jiné principy agrese. V tomto směru je výklad čl. 51 rozšiřující a není důležitá charakteristika pachatele. Sebeobrana je tedy legitimní nejen proti státu, ale i proti organizované skupině osob. Problematika těchto případů však nastává v dodržení podmínek uplatnění sebeobrany. Teroristické útoky jsou nárazové, nejsou trvající, defenzivní obrana je proti nim téměř neúčinná apod. Nastupuje tedy tzv. preemtivní druh sebeobrany, který opravňuje útočit poškozený stát na území jiného státu i v době klidu, a to

³⁸ Agrese = dle definice Valného shromáždění OSN z r. 1974 = „použití zbrojené síly státem nebo skupinou států proti svrchovanosti, územní nedotknutelnosti nebo politické nezávislosti jiného státu způsoby vypočtenými – část této definici (čl. 1) a jako důkaz postačuje první použití ozbrojené síly v rozporu s Chartou OSN (čl. 2).“ zdroj POTOČNÝ, Miroslav, ONDŘEJ, Jan. Mezinárodní právo veřejné: zvláštní část. 6. vydání. Praha: C.H. Beck, 2011.

³⁹ MALENOVSKÝ: Mezinárodní právo..., s. 338 – 340.

⁴⁰ DAVID, BUREŠ, FAIX, SLADKÝ, SVAČEK: Mezinárodní právo..., s. 333.

⁴¹ MALENOVSKÝ: Mezinárodní právo..., s. 338 – 340.

⁴² DAVID, BUREŠ, FAIX, SLADKÝ, SVAČEK: Mezinárodní právo..., s. 335.

v síle odpovídající kumulovanému efektu teroristického útoku, na nějž přichází jako odpověď. Tento druh sebeobrany je spekulativní a největšího zastánce má v USA, kdy právě Spojené státy se k ní uchýlily např. v Afghánistánu (v roce 1998, 2001).⁴³

V případě, že útočník poruší kogentní normu zákazu síly, je dotčen zájem všech účastníků mezinárodního společenství a přichází v úvahu tzv. právo kolektivní sebeobrany. V těchto situacích, i kdyby se neuchýlil k sebeobraně stát, jenž je agresorovou obětí, má možnost právo sebeobrany využít jakýkoliv jiný člen společenství a ozbrojeně se intervenovat. Souhlas oběti je v těchto okamžicích třeba, pouze pokud se akce mají uskutečňovat na jejím území. Státy tedy mají obvykle pouze právo takovou sebeobranu provést, ovšem časté jsou i případy mezinárodních smluv, kde je založena přímo povinnost kolektivní sebeobrany (Varšavský pakt, NATO, aj.),⁴⁴ či se mohou objevit případy tzv. spontánního spojení.⁴⁵

Se sebeobranou též souvisí institut svépomoci. K ní se státy uchýlovaly, když ozbrojenou silou chránily majetek a životy svých státních příslušníků a jinak ohrožených osob v zemích, jež ochranu měly zajistit, ale nezajistily. Dnes je již použití ozbrojené síly u svépomoci zakázáno. Pouze za souhlasu Rady bezpečnosti je povolena kolektivní humanitární pomoc (např. vojensky zajištěná potravinová pomoc), která ovšem nese riziko vybočení pouze z humanitárního rázu takových akcí.⁴⁶

2.5 Donucení organizovaným společenstvím států

Jako další forma donucení je donucení organizovaným společenstvím států. Tato forma donucení vznikla z důvodu možnosti obrany proti častokrát velmi silnému porušiteli mezinárodního práva (například 2. světová válka). Toto společenství v případě potřeby zasahuje proti porušení kogentního zákazu síly, které v takových okamžicích považuje za porušení práva všech států ve společenství. Jak již bylo zmíněno, obecné mezinárodní právo dává možnost kolektivního donucení, nikoliv však povinnost. Z možnosti, že by pak kolektivní opatření ztratilo smysl pro neúčast většiny ze společenství, existuje cílevědomě zorganizované společenství, které je materiálně připraveno k donucovacímu opatření. Příkladem takového zorganizování je Rada bezpečnosti zřízena Chartou OSN, která má za úkol udržování míru a

⁴³ MALENOVSKÝ: Mezinárodní právo..., s. 341 – 342.

⁴⁴ DAVID, BUREŠ, FAIX, SLADKÝ, SVAČEK: Mezinárodní právo..., s. 335 – 336.

⁴⁵ SEIDL-HOHENVELDERN: Mezinárodní právo..., s. 340.

⁴⁶ Tamtéž, s. 339 – 340.

bezpečnosti jménem členů společenství tím, že po útočnickovi i vojensky vynucuje respektování povinnosti, která vyplývá ze zákazu síly a zákazu použití ozbrojené síly.⁴⁷ Rada bezpečnosti je tak jakýmsi hlavním orgánem rozhodujícím o sankcích na univerzální úrovni.⁴⁸

2.5.1 Charakteristika OSN a Rady bezpečnosti

V roce 1945 v San Francisku byla na Konferenci Spojených národů o mezinárodním uspořádání vypracována zástupci 50 zemí Charta OSN, která je ustavujícím dokumentem OSN, jenž stanovuje práva a povinnosti členských států a postupy fungování OSN. Dne 24. 10. 1945 tuto Chartu podepsala a ratifikovala většina států a vznikla Organizace spojených národů.⁴⁹ „Cíle Spojených národů, definované v Chartě, jsou následující: udržovat mezinárodní mír a bezpečnost; rozvíjet mezi národy přátelské vztahy založené na respektování zásad rovnoprávnosti a práva na sebeurčení národů; spolupracovat při řešení mezinárodních ekonomických, sociálních, kulturních a humanitárních otázek a podpoře základních lidských práv a svobod; být centrem pro koordinaci kroků, které národy podnikají v zájmu dosažení těchto společných cílů.“⁵⁰ V kapitole V. a následujících článcích je poté definována Rada bezpečnosti.⁵¹

Rada bezpečnosti se skládá z 15 členů OSN, z 5 stálých a 10 volených členů.⁵² Článek 24 říká, že členové OSN Radě bezpečnosti svěřují základní odpovědnost za udržování mezinárodního míru a bezpečnosti a Rada jedná jejich jménem, aby byla zajištěna rychlá a účinná akce OSN. V kapitole VI je poté stanoveno, že: „Strany v každém sporu, jehož trvání by mohlo ohrozit udržení mezinárodního míru a bezpečnosti, budou nejprve usilovat o jeho řešení vyjednáváním, šetřením, zprostředkováním, řízením smířčím, rozhodčím nebo soudním, použitím oblastních orgánů nebo ujednání nebo jinými pokojnými prostředky podle vlastní

⁴⁷ Informační centrum OSN v Praze. Historie. [online]. OSN, Praha [cit. 2016-04-01]. Dostupné na <<http://www.osn.cz/osn/historie/>>.

⁴⁸ ŠTURMA, Pavel. Nesnesitelná lehkost sankcí? Zamyšlení nad aktuálním problémem z pohledu mezinárodního práva. In ŠPAČEK, Metod (ed). *Mezinárodní právo jako strážce světového pořádku: Vynůitelnost mezinárodního práva v 21. století*. Bratislava: Slovenská spoločnosť pre mezinárodné právo při SAV, 2014, s. 57 – 58.

⁴⁹ Informační centrum OSN v Praze. Historie.

⁵⁰ Informační centrum OSN v Praze. Cíl. [online]. OSN, Praha [cit. 2016-04-01]. Dostupné na <<http://www.osn.cz/osn/cil/>>.

⁵¹ Charta OSN – Kapitola V.

⁵² Tamtéž - Kapitola V, článek 23.

volby.“ A dále že: „Rada bezpečnosti může konat šetření o každém sporu nebo každé situaci, která by mohla vést k mezinárodním třenicím nebo vyvolat spor, aby určila, zda trvání sporu nebo situace by mohlo ohrozit udržení mezinárodního míru a bezpečnosti.“ Nepodaří-li se stranám pak urovnat spor smírnou cestou, mají za povinnost to oznámit Radě bezpečnosti. Kapitola VII následně upravuje čl. 39 - „Akce ohrožení míru, porušení míru a činech útočných“. Rada bezpečnosti nejdříve určí, zda došlo k ohrožení míru, bezpečnosti nebo útoku, a doporučí prozatímní opatření, aby nedošlo ke zhoršení situace. Následně Rada doporučí, nebo rozhodne o následných opatřeních. Opatření mohou být bez užití ozbrojené síly (přerušování hospodářských styků, diplomatických styků, dopravních a komunikačních spojů), a pokud by tato nepostačovala, přicházejí na řadu opatření ozbrojená (demonstrace, blokády, operace leteckými, námořními nebo pozemními silami členů OSN). Krom zásadních rozhodovacích pravomocí Rady kapitola též určuje, že všechny členské státy jsou povinny poskytnout k dispozici ozbrojené síly, pomoc a služby k udržení míru podle zvláštních dohod. Tyto dohody následně určují počty a druhy sil, stupeň jejich pohotovosti, rozmístění i formu služeb a pomoci. K tomu jsou členové povinni kvůli možnému okamžitému vojenskému opatření udržovat neprodleně použitelné letecké síly.⁵³

Hlavním cílem OSN je především vyřešení sporu dohodou zainteresovaných stran. V reálu se tato snaha ovšem střetává s problémem tzv. mocenských her velmocí, které jsou zároveň stálými členy Rady bezpečnosti (USA, Rusko, Čína, Velká Británie, Francie) nadanými právem veta. I když nastane situace, kdy člen sporu není jedna z těchto zemí, je pravděpodobné, že některou z velmocí bude mít za spojence.⁵⁴

2.5.2 Opatření bez použití ozbrojených sil

Tato opatření jsou užitá v případě, když nastane situace dle článku 39, jak je uvedeno shora, Rada doporučí nebo rozhodne o použití takového opatření nutného k udržení míru, jehož příklady jsou vyjmenovány v čl. 41 s tím, že nejčastěji jsou užitá donucení hospodářská. Tato opatření však Rada bezpečnosti nevykonává, naopak jako individuální represálie či retorze proti delikventovi zůstávají na členech společenství. V případě, že Rada o takovém donucení rozhodne a neuchýlí se k pouhému doporučení, již se nebude jednat pouze o právo členského

⁵³ Charta OSN – Kapitola VI-VII.

⁵⁴ SEIDL-HOHENVELDERN: Mezinárodní právo..., s. 341 – 342.

státu, ale přímo o jeho povinnost dle Charty OSN.⁵⁵ Doporučení Rada obvykle užije, když není bezprostředně ohrožen mír. Rozhodnutí jsou vynutitelná i vůči nečlenům OSN, vůči odborným mezinárodním organizacím a prostřednictvím vnitrostátních zákonů i vůči právníkům a fyzickým osobám. Rada pak zřizuje výbory pro sankce, které mají za úkol dohlížení na provádění a dodržování opatření bez použití síly. Aby bylo sankce možno provést, musí docházet k recepci rozhodnutí Rady bezpečnosti do vnitrostátního práva států provádějících sankce. Nevýhodou těchto opatření je fakt, že jsou postiženy i státy, které nejsou viníky konfliktu, a to především státy sousedící, nebo ekonomicky spolupracující se sankcionovaným delikventem. Tyto státy poté mohou Radu bezpečnosti požádat v této souvislosti o pomoc.⁵⁶

2.5.3 Opatření s použitím ozbrojených sil

Pokud nepostačují opatření bez použití ozbrojených sil, jedná se o případy nejzávažnějšího porušování mezinárodního míru a bezpečnosti, Rada bezpečnosti může postupovat dle čl. 42 a uchýlit se k akcím leteckým, námořním nebo pozemními silami. Čl. 43 upravuje následně povinnosti vojenské spolupráce členských států s Radou, protože OSN samo nedisponuje vojenskou silou. Jedná se o ozbrojené síly poskytnuté členskými státy Radě, kterým je i přesto zachován národní charakter, velení, znaky i řády.⁵⁷ Tato povinnost je ovšem podmíněna existencí dohody mezi členským státem a Radou, ani jedna tato dohoda ovšem doposud nebyla uzavřena.⁵⁸ K tomu za strategické řízení všech ozbrojených sil poskytnutých Radě následně odpovídá Vojenský štábní výbor, tento výbor se ovšem dosud nesešel a navržený systém je bez reálného dopadu.⁵⁹ Případný ozbrojený zásah se musí řešit ad hoc, povinnost států není naplněna a v situacích vážného ohrožení mezinárodní bezpečnosti tak dochází ke komplikovaným vyjednáváním.⁶⁰

Vysílání bezpečnostních, kontrolních nebo pozorovacích ozbrojených sil OSN není donucovacím opatřením, ale jde o mírové operace. Tyto jednotky vysílají členské státy

⁵⁵ DAVID, BUREŠ, FAIX, SLADKÝ, SVAČEK: Mezinárodní právo..., s. 357 – 358.

⁵⁶ MALENOVSKÝ: Mezinárodní právo..., s. 345 – 347.

⁵⁷ DAVID, BUREŠ, FAIX, SLADKÝ, SVAČEK: Mezinárodní právo..., s. 358.

⁵⁸ MALENOVSKÝ: Mezinárodní právo..., s. 347.

⁵⁹ DAVID, BUREŠ, FAIX, SLADKÝ, SVAČEK: Mezinárodní právo..., s. 358.

⁶⁰ MALENOVSKÝ: Mezinárodní právo..., s. 347 a 348.

dobrovolně, nikoliv z povinnosti, přičemž nesmějí použít ozbrojenou moc, pokud nejde o sebeobranu.⁶¹

Rozdíl mezi kolektivní sebeobranou a ozbrojenými akcemi Rady bezpečnosti spočívá v ofenzivní povaze těchto akcí. Tato skutečnost spočívá v tom, že akce Rady nemusí být ukončeny v okamžiku upuštění státu od protiprávního nebo útočného jednání, ale může jimi být vynucena i odpovědnostní povinnost či podmínky stanovené rozhodnutím Rady.⁶²

⁶¹ DAVID, BUREŠ, FAIX, SLADKÝ, SVAČEK: Mezinárodní právo..., s.358 – 359.

⁶² MALENOVSKÝ: Mezinárodní právo..., s. 348.

3 Ekonomické sankce

3.1 Pojem a druhy sankcí

Pojem sankcí je někdy stále definován tak, že zahrnuje veškeré mechanismy vymáhání, které mají za úkol vymoci dodržování zásad právního státu. V tomto širším chápání slova "sankce" označuje všechny typy následků vyvolané porušením mezinárodního práva, což zahrnuje důsledky od sociálních reakcí, jako jsou tlaky ze strany veřejného mínění, až po donucovací opatření zahrnující použití síly (například sebeobrana).⁶³

Další pojetí, z kterého vychází uplatňování mezinárodního práva Českou republikou, vymezuje zákon č. 69/2006 Sb. o provádění mezinárodních sankcí, když sankce chápe jako: „příkaz, zákaz nebo omezení stanovené za účelem udržení nebo obnovení mezinárodního míru a bezpečnosti, ochrany základních lidských práv a boje proti terorismu, pokud vyplývá

a) z rozhodnutí Rady bezpečnosti Organizace spojených národů (dále jen "Rada bezpečnosti"), přijatých podle článku 41 Charty Organizace spojených národů,

b) ze společných postojů, společných akcí nebo jiných opatření přijatých na základě ustanovení Smlouvy o Evropské unii o společné zahraniční a bezpečnostní politice, nebo

c) z přímo použitelných předpisů Evropských společenství, kterými se provádí společný postoj nebo společná akce přijatá podle ustanovení Smlouvy o Evropské unii o společné zahraniční a bezpečnostní politice.“⁶⁴

Tedy se v tomto případě jedná o široké vymezení pojmu sankce, které souvisí s členstvím České republiky v jednotlivých mezinárodních organizacích.

Právní věda dnes tento termín využívá především v souvislosti s donucovacími opatřeními, která nezahrnují použití síly a nejsou aplikována jedním státem, ale realizuje je část mezinárodního společenství. Oproti tomu politické vědy stále tento pojem využívají velmi rozporuplně, kdy u sankce často ani nerozlišují mezi retorzemi a represáliemi. Politické a právní vědy se ale nakonec shodují v tom, že jde o opatření bez použití síly, tedy jako nesilová jednostranná nebo mnohostranná donucovací opatření.⁶⁵

⁶³ PELLET, Alain, MIRON, Alina. Sanctions [online]. Public International Law. Oxford University Press, 2013 [cit. 2016-10-13]. Dostupné na <<http://opil.oup.com>>.

⁶⁴ Zákon č. 69/2006 Sb., o provádění mezinárodních sankcí, ve znění pozdějších předpisů.

⁶⁵ DRULÁKOVÁ, Radka, TRÁVNÍČKOVÁ, Zuzana, ZEMANOVÁ, Štěpánka. Ekonomické sankce na počátku 3. tisíciletí. Mezinárodní vztahy, 2009, roč. 2009, č. 1, s. 67.

V této práci pak pojem sankce bude vykládán tak, jak byl postupně vyhrazen právním diskursem, a to tak, že výraz "sankce" přiřadil ke všem omezujícím opatřením přijatým buď státy, nebo mezinárodními organizacemi s cílem obnovit mezinárodní zákonnost.⁶⁶ S důrazem na to, že se nebude jednat o sankce s užitím síly, ale ani o sankce mající pouze formu upozornění.

Jak lze dovodit ze shora uvedeného, státy a mezinárodní organizace také ukládají sankce nezávisle na Radě bezpečnosti OSN, kdy především poškozený či ohrožený stát nebo organizace může přijmout individuální opatření (svépomoc) v reakci na protiprávní jednání. A stále častěji se objevují tendence států a mezinárodních organizací, kdy tyto, taktéž nezávisle na Radě OSN, přijímají opatření proti závažnému porušení předpisů mezinárodního práva i v případě, že samy nebyly obětmi, respektive neutrpěly přímou újmu. Tyto někdy nazývané jako "autonomní sankce" mohou být uloženy jednotlivými státy nebo mezinárodní organizací proti jinému státu nebo organizaci, bez ohledu na opatření přijatá rezolucí Rady bezpečnosti OSN. Taková autonomní opatření pak mohou doplňovat ta, která jsou přijata v rámci opatření OSN, nebo být zcela nezávislé na RB, a to i v případech, kdy je Rada neschopná uložit sankce kvůli nedostatku jednomyslnosti, jako tomu bylo v případě sankcí uložených EU, USA a Austrálií proti Myanmaru, Sýrii a samozřejmě též Rusku.⁶⁷

V úvahu přichází dělení sankcí na: individuální – jednostranná opatření, uvalená nezávisle na Radě bezpečnosti, a kolektivní – opatření přijatých rezolucí Rady bezpečnosti OSN. Ovšem toto dělení není dnes užívané a teoretické texty se přiklání k dělení na: unilaterální sankce, tedy jednostranná opatření uvalená jednou konkrétní zemí reagující vůči zemi, která svým chováním porušuje mezinárodní právo, a multilaterální sankce, což jsou mnohostranná opatření, která nalézáme nejčastěji v pojetí EU nebo OSN. Jejich znakem je, že jsou sankce přijímány větším počtem států, a to, ať se jedná o iniciativu mezinárodní organizace, nebo třeba případu, kdy několik států vytváří společenství ad hoc.⁶⁸

⁶⁶ PELLET, MIRON: Sanctions.

⁶⁷ DRULÁKOVÁ, TRÁVNÍČKOVÁ, ZEMANOVÁ: Ekonomické sankce..., s. 74-76.

⁶⁸ DRULÁKOVÁ, ZEMANOVÁ: Mezinárodní kontext české..., s. 23-24; Dále toto rozdělení nalezneme i v TOSTENSEN, Arne, BULL, Beate. Are Smart Sanctions Feasible? World politics. Cambridge University Press, 2002, roč. 54, č. 3, s. 374-375.

Sankce jako donucení řadíme někam mezi politický postoj a využití vojenské síly a je tedy jakousi třetí možností, která má upozornit především na závažnost problému.⁶⁹ Užívá se jich v situacích, kdy je třeba více než diplomatického pokárání, ale vojenská odpověď je za daného stavu nevhodná či nemožná.⁷⁰ Sankce dosáhly svého rozvoje především v souvislosti se založením OSN a jeho mechanismem kolektivního sankčního donucení. Největší rozkvět ve využívání sankcí ovšem nastal po skončení tzv. studené války. Uplatnění sankcí nalézáme obzvláště v jejich využití právě jako alternativy k vojenským zásahům.⁷¹ Při rozhodování o jejich uložení musí být zvážena a zohledněna různá hlediska, a to zejména závažnost provinění, na jejichž základě následně dané státy nebo společenství určí druh a šíří sankcí.

Existuje mnoho klasifikací sankcí, některá třídění rozlišují mezi diplomatickými, vojenskými, ekonomickými sankcemi, sporty sankcí, jakož i sankcí proti jednotlivcům. V této práci jsem zvolila členění dle Drulákové, Trávníčkové, Zemanové, které považuji za základní a nejrozšířenější. A to rozdělení sankcí na:

- Zbrojní embarga – jsou zákazem vývozu zbraní do porušujícího státu. Jejich cílem je odloučit agresora od zdrojů zbraní;
- Ekonomické sankce - postihují hospodářství státu porušujícího mezinárodní právo prostřednictvím uložení úplného nebo částečného embarga, bojkotů strategických výrobků, které jsou významnými zdroji, či zmrazení finančních prostředků;
- Ostatní typy sankcí (diplomatické sankce) – například diplomatické opatření jako prohlášení diplomata za personu non grata apod.⁷²

3.1.1 Zbrojní embarga

Vojenské sankce, též nazývané jako zbrojní embarga, známe jako nejstarší způsob omezujícího opatření a můžeme mezi ně zahrnout zákaz vývozu zbraní, ba i služby související s jejich využitím (školení ohledně používání bojových prostředků apod.). Na rozdíl od ekonomických sankcí toto donucení nelze individuálně směřovat, i když v praxi nakonec dochází k výjimkám z celkového zákazu a určité cílení v těchto situacích nalezneme. Účelem těchto sankcí je omezení schopnosti porušitele mezinárodního práva nadále v tomto pokračovat

⁶⁹ CHESTERMAN, Simon, FRANCK, Thomas, M., MALONE, David. *Law and Practice of the United Nations: Documents and Commentary*. 1. vydání. New York: Oxford University Press, 2008, s. 342.

⁷⁰ DRULÁKOVÁ, TRÁVNÍČKOVÁ, ZEMANOVÁ: *Ekonomické sankce...*, s. 67-69.

⁷¹ HILL, Christopher. *The Changing Politics of Foreign Policy*. New York: Palgrave MacMillan, 2003, s. 149.

⁷² DRULÁKOVÁ, TRÁVNÍČKOVÁ, ZEMANOVÁ: *Ekonomické sankce...*, s. 67-69.

a zabránit eskalaci konfliktu tím, že mu je znemožněno opatřovat si a vyvíjet zbraně. Tento prostředek má však zásadní nedostatek, jelikož se obvykle jedná o donucení v reakci na již probíhající konflikt, agresor má obvykle nastřádáno dostatečné množství zbraní. Z krátkodobého hlediska tedy toto opatření nemá žádný vliv na průběh konfliktu.⁷³

Pokud následně vezmeme v potaz, že obchod se zbraněmi a vojenskými technologiemi představuje odvětví mezinárodního obchodu, můžeme tento druh sankcí podřadit pod skupinu sankcí ekonomických.⁷⁴

3.1.2 Ekonomické sankce

Jak bylo výše uvedeno, ekonomické sankce postihují především hospodářství útočícího státu. Tyto sankce mají negativní vliv jak na obchod tím, že je dáno embargo, bojkot, zvýšení cel, odmítnutí dovozní nebo vývozní licence aj., tak i na finance prostřednictvím finančního opatření, které se promítá ve zmrazení aktiv státu i jeho jednotlivých státních příslušníků v donucujícím státě, vyvlastnění majetku agresora apod.⁷⁵ Pro svojí neagresivní povahu jsou v dnešní době hojně využívány, ovšem o jejich účelnosti se vedou dlouhé diskuze, což nevyklučuje jejich možné užití jako nástroje doplňujícího vojenskou intervenci, který dopomůže ekonomickým oslabením nepřítele k urychlení jeho porážky.

3.1.3 Ostatní sankce

Ostatní sankce, někdy nazývané také jako diplomatické, zahrnují opatření spočívající ve sféře diplomatických, konzulárních a dalších oficiálních styků mezi státy. Východisko tohoto druhu sankcí spočívá proto logicky v závazných mezinárodních smlouvách platných ve většině zemí, jakou je například Vídeňská úmluva o diplomatických stycích a Vídeňská úmluva o konzulárních stycích. Příkladem takové sankce může být prohlášení diplomata za personu non grata, povolání vlastních diplomatů nebo konzulárních úředníků do vysílajícího státu, přerušování diplomatických a konzulárních styků apod.⁷⁶ Uvedené druhy sankcí dále podrobněji uvádíme při jejich aplikaci Evropské unie reagující na ukrajinský konflikt.

⁷³ Arne, BULL, Beate. Are Smart Sanctions Feasible..., s. 383-384.

⁷⁴ DRULÁKOVÁ, ZEMANOVÁ: Mezinárodní kontext české..., s. 23-24.

⁷⁵ DRULÁKOVÁ, TRÁVNÍČKOVÁ, ZEMANOVÁ: Ekonomické sankce..., s. 69.

⁷⁶ DRULÁKOVÁ, ZEMANOVÁ: Mezinárodní kontext české..., s. 25-26.

3.2 Efektivita sankčních opatření v návaznosti na jejich negativitu

Sankční donucení působí jako „hospodářská zbraň“ a zakládá se na nepřímém tlaku přes obyvatelstvo cíleného státu měnicím se dále na přímý tlak mířící k elitám cílového státu, nebo přímo v přímém tlaku na zmíněné elity. Tedy spočívají buď v omezeních, které mají vliv na obyvatelstvo, jež následně působí na elity, nebo jejich úkolem je omezovat přímo elity a tím působit na jejich rozhodování. Problémy se ukázaly v praxi, kdy vyšlo najevo, že vyvíjení tlaku na obyvatelstvo trestaného státu má za následek ničení života obyčejných obyvatel zejména nedostatkem věcí pro uspokojení základních potřeb, bez následku a vlivu na elity, jelikož ty nejsou obvykle osobně poznamenány. Zároveň se objevuje negativní účinek na straně samotného státu, který sankce uvaluje, jelikož je přerušeno dodávky zboží ze státu nebo do státu agresora často hospodářsky nákladné a negativně se promítá do obchodování státu sankce ukládajícího.⁷⁷

S ohledem na uvedené problémy zavádění sankcí se časem začal měnit okruh subjektů, proti nimž jsou sankce využívány. Dříve tato opatření směřovala především proti jednomu či více státům. Oproti tomu jsou dnes ukládány sankce hlavně přímo ku politickým elitám, popřípadě na nestátní aktéry. Z tohoto hlediska pak můžeme sankce ještě dělit na:

Sankce blanketní – směřují proti celému státu.

Sankce selektivní - vztahují se na určitý region nebo na jednotlivé subjekty určité země. Jsou obsahově zaměřeny (omezení určitých komodit) – například můžeme zmínit sankce EU omezující hospodářské vztahy s Krymem a Sevastopolem po jejich připojení k Ruské federaci. Sankce globální – postihují přímo určité skupiny nebo osoby, bez ohledu země, ve které se nacházejí. Tento typ sankcí nalezneme při ukrajinské krizi v případě uvalení sankcí EU na osoby a subjekty spojené s činností ohrožující územní celistvost Ukrajiny, které spočívají ve zmrazení majetku a cestovním omezení těchto osob.⁷⁸

Nutno zmínit, že právě sankce globální jsou prostředkem pro omezení humanitárních dopadů na běžné obyvatele země a zároveň nepostihují tolik hospodaření provádějícího státu, tedy ve všech směrech zmírňují dopady, které by jinak nastaly přijetím blanketních sankcí.⁷⁹

⁷⁷ DRULÁKOVÁ, ZEMANOVÁ: Mezinárodní kontext české..., s. 41-42 – náklady vznikají především např. ztrátou z přerušování dodávek, kdy v této souvislosti dochází k výpadkům z daní, možné rušení pracovních míst apod.

⁷⁸ Tamtéž, s. 41-42.

⁷⁹ Tamtéž, s. 42-43.

Obr. č. 1. - Argumenty pro a proti ukládání jednostranných sankcí

Pro:	Proti:
<p>„Sankce mohou být použity jako způsob vyjádření nesouhlasu s jednáním jiného státu, na rozdíl od použití ozbrojené síly mu dávají možnost problematické chování změnit.</p>	<p>Sankce představují utrpení pro nevinné obyvatele, mohou tím vést potvrzení moci autoritativních vládců.</p>
<p>Hrozba použití ekonomických sankcí může být efektivním nástrojem při vyjednávání i v obchodních vztazích.</p>	<p>Výpadky dodávek způsobené sankcemi mohou být překlenuty dovozem z jiných zemí.</p>
<p>Sankce mohou zabránit vývozu citlivých technologií do nebezpečných zemí.</p>	<p>Výsledek vývozu do cílové země může vést ve vysílající zemi ke ztrátám podnikatelů a ztrátám pracovních míst. Výpadek dovozu z cílové země může zvýšit náklady podniků a osob ve vysílající zemi a zhoršit nabídku zboží ve vysílající zemi.</p>
<p>Sankce umožňují vysílateli, aby jimi vyjádřil svůj názor, aby se odlišil od států, které podporují nebo tolerují nepřijatelné chování omezovaného státu.</p>	<p>Sankce mohou neodvratně poškodit třetí země.</p>
<p>Hospodářské těžkosti cílové země vyplývající ze sankcí ji mohou donutit k vynucované změně jejího (nežádoucího) chování.</p>	<p>Sankce jen zřídka přispějí ke změně chování cílové země.“</p>

Citováno z: DRULÁKOVÁ, ZEMANOVÁ: Mezinárodní kontext české..., s. 49-50.

3.3 Ekonomické sankce přijímané Evropskou unií

3.3.1 Evropská unie

Evropská unie vznikla na myšlence mírové, sjednocené a vzkvétající Evropy, a především zamezení válek na Evropském kontinentu. Roku 1960 šestice států začala spolupracovat na hospodářské a politické úrovni pod názvem Evropské společenství uhlí a oceli. Postupem času státy prohlubovaly spolupráci – vzniká tzv. společný trh, přidružují se další státy a ekonomická struktura po době získává pravomoci ve většině oblastí, včetně vnějších vztahů. Během let přesáhla charakteristiku běžné mezinárodní organizace a stala se entitou sui generis.⁸⁰ Co se týče oblasti společné zahraniční a bezpečnostní politiky, tuto oblast EU stále posiluje a rozvíjí s tím, že nejvíce byla podpořena právě Lisabonskou smlouvou přijatou v roce 2009. Cílem zahraniční a bezpečnostní politiky EU pak je v tomto směru zachovávat mír a posilovat mezinárodní bezpečnost, podporovat mezinárodní spolupráci, rozvíjet a upevňovat demokracii, zásady právního státu a dodržování lidských práv a základních svobod.⁸¹ Přímo v oblasti sankční politiky EU vystupuje jako samostatná od 90. let,⁸² ale až s Lisabonskou smlouvou Evropská unie, jejímž členem je od roku 2004 i Česká republika, získává mezinárodněprávní subjektivitu.⁸³ Mezinárodněprávní subjektivita EU umožňuje Evropské unii, jakožto mezinárodní organizaci, uzavírat v rámci svých pravomocí (tj. v oblastech, ve kterých došlo k přenosu pravomocí z jednotlivých členských států na EU)⁸⁴ mezinárodní smlouvy s nečlenskými státy a mezinárodními organizacemi, kdy o těchto potom hovoříme jako o tzv. vnějších dohodách EU. Mezinárodní smlouvy uzavřené EU jsou součástí unijního práva a jsou závazné jak pro orgány Evropské unie, tak pro její členské státy.⁸⁵ EU je pak oprávněna uzavírat i tzv. EU – only agreements se třetími státy rovněž v oblasti společné zahraniční a bezpečnostní politiky (SZBP), ačkoliv se nejedná o výlučnou pravomoc, ale o

⁸⁰ Historie Evropské unie [online]. Evropská unie [cit. 2016-11-01]. Dostupné na <https://europa.eu/european-union/about-eu/history_cs#2000-2009>.

⁸¹ Zahraniční a bezpečnostní politika [online]. Evropská unie [cit. 2016-11-01]. Dostupné na <https://europa.eu/european-union/topics/foreign-security-policy_cs>.

⁸² KREUTZ, Joakim. Hard Measures by a Soft Power? Sanctions Policy of the European Union [online]. Bonn International Center for Conversion, 2005. Paper 45. [cit. 2016-11-01]. Dostupné na <http://www.pcr.uu.se/digitalAssets/18/18339_paper45.pdf>.

⁸³ Historie Evropské unie.

⁸⁴ SFEU - čl. 216 odst. 1.

⁸⁵ Tamtéž - čl. 216 odst. 2

unijní pravomoc zvláštního charakteru podle čl. 2 odst. 4 SFEU. Ekonomické sankce pak nalezneme ve Smlouvě o fungování EU v čl. 215 pod označením „omezující opatření“, jakožto jeden z nástrojů Společné zahraniční a bezpečnostní politiky.⁸⁶

3.3.2 Tři typy sankcí Evropské unie

Existují tři různé hlavní typy sankcí EU používané v kombinaci s jinými režimy sankcí. Za prvé je zde Evropská unie jako realizátor sankcí OSN. Všichni členové OSN jsou povinni zavést sankce na opatření přijatá podle kapitoly VII Charty OSN a EU vydává taková opatření prostřednictvím dvou právních předpisů: rozhodnutí Rady v rámci Společné zahraniční a bezpečnostní politiky a následně přijatého nařízení. Evropská unie je zde vedena požadavky OSN a nevyvíjí sama žádnou iniciativu v jejich ukládání.⁸⁷

Druhým druhem jsou sankce EU, které jdou nad rámec sankcí OSN, někdy označované jako tzv. „doplňková opatření“.⁸⁸ Jedná se o další opatření posilující sankční režimy OSN a často vycházejí ze znění rezolucí Rady bezpečnosti OSN. Například, když Rada bezpečnosti OSN vyzývá členské státy, aby byly "obezřetné", pokud jde o uplatňování sankcí přijatých podle Charty OSN – kapitoly VII, Evropská unie může rozhodnout o doplnění dodatečné sankce.⁸⁹

Třetím a posledním typem jsou autonomní sankce EU uplatňované v případě neexistence sankcí OSN. Ty se používají především v případech, kdy Rada bezpečnosti OSN není schopna dosáhnout dohody vzhledem k nesouhlasu stálého člena (viz dále – nesouhlas Ruska v případě sankcí v rámci ukrajinského konfliktu). EU je může využít, aby vyjádřila své obavy ohledně toho, co je považováno za nepřijatelné chování, a tím potvrdit hodnoty EU na mezinárodní scéně. Sankce v rámci ukrajinské krize jsou právě příkladem tohoto typu a je zde

⁸⁶ Aktuální přehled sankcí EU nalezneme na tzv. sankční mapě EU – EU Sanctions Map [online]. EU2017.EE.. Dostupné na <<https://www.sanctionsmap.eu/>>.

⁸⁷ BIERSTEKER, Thomas, PORTELA, Clara. EU sanctions in context: three types [online]. EU Institute for Security Studies, 2015 [cit. 2016-11-01], s. 1. Dostupné na <http://www.iss.europa.eu/uploads/media/Brief_26_EU_sanctions.pdf>.

⁸⁸ Tamtéž s. 1.

⁸⁹ Tamtéž s. 1-2.

také potvrzeno, že sankce EU se obvykle používá ve spojení s jednostrannými opatřeními dalších států.⁹⁰

3.3.3 Okolnosti přijímání sankcí Evropské unie

Evropská unie používá sankční politiku jako zahraničněpolitický nástroj nezávisle na ostatních subjektech mezinárodněprávních vztahů.⁹¹ Politický a bezpečnostní výbor Evropské unie přijímá sankce (omezující opatření), jakožto nástroj společné zahraniční a bezpečnostní politiky, v zájmu dosažení svých cílů v rámci zahraniční politiky.

Hlavní cíle při přijímání sankcí jsou:⁹²

- chránit hodnoty, základní zájmy a bezpečnost, nezávislost a celistvost EU,
- upevňovat a podporovat demokracii, právní stát, lidská práva a zásady mezinárodního práva,
- zachovávat mír, předcházet konfliktům a posilovat mezinárodní bezpečnost.⁹³

Sankce mohou být namířeny proti:

- vládám zemí, které nejsou členy EU, z důvodu jejich politik,
- subjektům (společnostem), které poskytují prostředky k provádění dotčených politik,
- skupinám nebo organizacím, například proti teroristickým skupinám, osobám, které podporují dotčené politiky, podílí se na teroristické činnosti atd.⁹⁴

Vzhledem k dříve zmiňované problematice dopadu sankcí na civilní obyvatelstvo nutno podotknout, že EU deklaruje a usiluje v tomto ohledu o minimalizování nepříznivých důsledků pro subjekty, které nenesou odpovědnost za politiky nebo činnosti, jež vedly k přijetí sankcí.⁹⁵

⁹⁰ BIERSTEKER, PORTELA: EU sanctions...s. 2; toto členění též ve zkrácené verzi na: Různé druhy sankcí [online]. Consilium.europa.eu [cit. 2016-11-02]. Dostupné na <<http://www.consilium.europa.eu/cs/policies/sanctions/different-types/>>.

⁹¹ DRULÁKOVÁ, ZEMANOVÁ: Mezinárodní kontext české..., s. 106.

⁹² Sankce: jak a kdy EU přijímá omezující opatření [online]. Consilium.europa.eu [cit. 2016-11-02]. Dostupné na <<http://www.consilium.europa.eu/cs/policies/sanctions/>>.

⁹³ Principy obsažené v hlavě V., kapitole 2., čl. 21 SEU.

⁹⁴ Sankce, jak....

⁹⁵ Tamtéž.

Důvodem pro uložení sankcí pak může být například: terorismus, činnosti související se šířením jaderných zbraní, porušování lidských práv, anexe cizího území, úmyslná destabilizace některé svrchované země.⁹⁶

A EU počítá s těmito druhy sankcí:

- Sankce v širším smyslu – zahrnující opatření, jako je přerušení diplomatických vztahů nebo koordinované odvolání diplomatických zástupců EU a jejich členských států.⁹⁷ Jsou EU využívány jen zřídka.⁹⁸
- Sankce v užším smyslu – vyžadující zvláštní právní základ ve Smlouvách EU, mezi které patří: zbrojní embarga, omezení vstupu osob zařazených na seznam, zmrazení majetku osob či subjektů zařazených na seznam, hospodářské sankce nebo omezení týkající se konkrétních odvětví hospodářské činnosti včetně zákazu dovozu nebo vývozu určitého zboží, zákazu investic, zákazu poskytování určitých služeb atd.⁹⁹

Z toho tři nejobvyklejší typy sankcí jsou: zbrojní embargo, finanční sankce a omezení vstupu.¹⁰⁰

3.3.4 Přijímání rozhodnutí Rady

Omezující opatření jsou stanovena v rozhodnutích Rady v rámci společné zahraniční a bezpečnostní politiky. Implementace přijatých sankčních opatření je rozdílná u opatření založených na rezoluci Rady bezpečnosti OSN a autonomních sankcí EU. Návrh předkládá vysoký představitel Unie pro zahraniční věci a bezpečnostní politiku. Navrhovaná opatření následně posuzují a projednávají příslušné přípravné orgány Rady. V případě Ukrajiny – Pracovní skupina pro východní Evropu a Střední Asii (COEST). Rozhodnutí nakonec musí jednomyslně přijmout Rada a zveřejnit je v Úředním věstníku.¹⁰¹

⁹⁶ Různé druhy sankcí [online]. Consilium.europa.eu [cit. 2016-11-02]. Dostupné na <<http://www.consilium.europa.eu/cs/policies/sanctions/different-types/>>.

⁹⁷ Různé druhy sankcí.

⁹⁸ DRULÁKOVÁ, ZEMANOVÁ: Mezinárodní kontext české..., s. 126.

⁹⁹ Tamtéž, s. 126.

¹⁰⁰ Více o této problematice DRULÁKOVÁ, ZEMANOVÁ: Mezinárodní kontext české..., s.125-137.

¹⁰¹ Přijímání a přezkum sankcí EU [online]. Consilium.europa.eu [cit. 2. 11. 2016]. Dostupné na <<http://www.consilium.europa.eu/cs/policies/sanctions/adoption-review-procedure/>>; podrobněji k této problematice: DRULÁKOVÁ, ZEMANOVÁ: Mezinárodní kontext české..., s. 137 a násl..

3.3.5 Přijímání nařízení Rady

V případě přijímání rozhodnutí ohledně ekonomických sankcí (zmrazení majetku apod.) je upřednostněna následná forma nařízení, jelikož nařízení přímo ukládají občanům členských států určité povinnosti a nevyžadují transformaci do právních předpisů, jsou přímo použitelná a mají přednost před vnitrostátním právem.¹⁰² Na základě rozhodnutí Rady předkládají společný návrh nařízení Rady vysoký představitel a Komise. Společný návrh posoudí pracovní skupina RELEX, která jej postoupí Výboru stálých zástupců a k přijetí Radě. O přijetí nařízení Rady Rada informuje Evropský parlament. Rozhodnutí Rady a příslušné nařízení Rady se přijímají společně, tedy účinky obou právních aktů se projeví současně. Následně je osobám, na něž se vztahuje zmrazení majetku nebo cestovní omezení, sankce oznámena. Všechna platná omezující opatření jsou průběžně přezkoumávána, aby bylo zajištěno, že stále přispívají k dosažení stanovených cílů.¹⁰³

3.3.6 Prodloužení platnosti rozhodnutí

Rozhodnutí Rady o zavedení autonomních omezujících opatření EU jsou platná 12 měsíců (nařízení Rady nemají určen konec platnosti). Rada proto může rozhodnout o prodloužení platnosti, ale až poté, co za tím účelem provede přezkum omezujících opatření (jejich účinnost a potřebnost). Podle situace pak opatření pozmění nebo prodlouží.¹⁰⁴ Jako příklad můžeme uvést Prodloužení stávajících omezujících opatření v případě EU jako reakci na eskalaci násilí na Ukrajině ze dne 29. 11. 2015.¹⁰⁵

3.4 Provádění sankcí v ČR

Vzhledem k účasti České republiky v mezinárodních organizacích, jakou je Evropská unie a OSN, dále k rozloze a celkové účasti ČR v mezinárodním dění je pochopitelné, že Česko vlastní sankce nepřijímá a pouze vykonává mezinárodní a regionální sankce.

Co se týče samotné realizace multilaterálních sankcí v České republice je toto možno shrnout jako tříступňový proces. Nejdříve stát převezme obecnou povinnost provádět uvalené

¹⁰² DRULÁKOVÁ, ZEMANOVÁ: Mezinárodní kontext české..., s. 138.

¹⁰³ Přijímání a přezkum sankcí EU.

¹⁰⁴ Tamtéž.

¹⁰⁵ Rada pro zahraniční věci, 29. 11. 2015 [online]. Consilium.europa.eu [cit. 2016-11-02]. Dostupné na <<http://www.consilium.europa.eu/cs/meetings/fac/2015/01/29/>>.

sankční opatření příslušnou mezinárodní organizací, obvykle na základě mezinárodní smlouvy (v případě ČR – Charta OSN kapitola V. a VII., u EU toto vyplývá z vymezení a realizace společné zahraniční a bezpečnostní politiky, tedy konkrétní dokument nenalezneme). Dále tato organizace přijme rozhodnutí o uvalení sankce. A nakonec země, jako je Česká republika, ve třetím stádiu tohoto procesu přistoupí k samotnému provádění sankcí, respektive přijme vnitrostátní legislativní a exekutivní opatření nutná pro realizaci přijatých sankčních opatření.¹⁰⁶

Pro ČR, jakožto členský stát Evropské unie a OSN, jsou ze shora uvedených důvodů mezinárodní sankce přijaté těmito společnostmi právně závazné a vynutitelné. Sankce stanovené v rezolucích RB OSN se v členských státech EU provádí nejčastěji prostřednictvím rozhodnutí a nařízení Rady EU,¹⁰⁷ respektive vstupem do Evropské unie pro Českou republiku začaly platit všechny v té době účinné sankční předpisy EU a navíc, mimo fakt, že ČR od této chvíle sdílí společnou sankční politiku EU, a tím pádem provádí všechny sankce přijaté EU formou rozhodnutí a nařízení Rady, odpadla České republice nutnost reagovat na přijímání sankčních opatření Rady bezpečnosti OSN.¹⁰⁸ Rozhodnutí a nařízení Rady jsou přímo použitelná a zpravidla nevyžadují přijímání žádných dalších předpisů na národní úrovni v jednotlivých členských zemích. V případech, kdy sankce byly přijaty jen na úrovni EU, tedy mezinárodní sankce nevycházejí z rezoluce Rady Bezpečnosti OSN, hovoříme o tzv. autonomních sankcích EU. Těmito sankcemi jsou povinni se řídit všichni občané členských zemí a jsou závazné a vynutitelné výhradně v členských zemích Evropské unie. Naopak, když je sankce přijata pouze Radou bezpečnosti OSN a orgány EU nepřijmou vlastní bezprostředně účinný předpis, vydá vláda členského státu, tedy v našem případě – vláda České republiky, v rámci zmocnění zákona o provádění mezinárodních sankcí k realizaci sankcí Rady Bezpečnosti OSN své nařízení.¹⁰⁹ Respektive tam, kde podrobnosti provádění mezinárodních sankcí

¹⁰⁶ DRULÁKOVÁ, ZEMANOVÁ: Mezinárodní kontext české..., s. 59-61.

¹⁰⁷ MEZINÁRODNÍ SANCE: ZÁKLADNÍ INFORMACE O SANKCÍCH [online]. Finanční analytický úřad [cit. 2017-12-06]. Dostupné na <<http://www.financnianalytickyrad.cz/mezinarodni-sankce/zakladni-informace-o-sankcich.html>>.

¹⁰⁸ DRULÁKOVÁ, ZEMANOVÁ: Mezinárodní kontext české..., s. 195.

¹⁰⁹ FAÚ – mezinárodní sankce.

neupravuje přímo použitelný předpis (rozhodnutí, nařízení Rady), uplatní se vnitrostátní úprava, v ČR stanovená v zákoně č. 69/2006 Sb., o provádění mezinárodních sankcí.¹¹⁰

Sankční zákon č. 69/2006 Sb., o provádění mezinárodních sankcí upravuje: „některé povinnosti fyzických a právnických osob při uskutečňování mezinárodních sankcí za účelem udržení nebo obnovení mezinárodního míru a bezpečnosti, ochrany základních lidských práv a boje proti terorismu.“¹¹¹ Tento zákon definuje sankce, oblasti uplatňování sankcí, možnost udělování výjimek ze sankčního režimu Ministerstvem financí ČR v nutném rozsahu, povinnosti ve vztahu k majetku, na který se vztahují mezinárodní sankce, pravomoci a povinnosti státních orgánů a České národní banky, koordinační mechanismus v rámci státní správy a správní delikty v této oblasti, kterých se mohou dopustit fyzické osoby, fyzické osoby podnikající i právnické osoby, tj. postihy v rámci správního práva. A nakonec obsahuje i specifická opatření vztahující se k jednotlivým typům sankcí.¹¹²

Ústředním správním orgánem státní správy, který je „odpovědný za vnitrostátní koordinaci sankčních opatření a spolupráci s Evropskou komisí a oprávněný vykonávat s tím související správní úkony“, je v tomto případě Ministerstvo financí. S tím, že k plnění úkolů dle zákona o provádění mezinárodních sankcí je určen Finančně analytický úřad.¹¹³ Nejdříve tuto funkci zastával Finanční analytický útvar Ministerstva financí, však tento zanikl ke dni 31. 12. 2016 a od 1. 1. 2017 plní jeho funkci Finančně analytický úřad, jakožto správní úřad podřízený Ministerstvu financí. Tento byl zřízen zákonem č. 368/2016 Sb. novelizující zákon č. 253/2008 Sb., o některých opatřeních proti legalizaci výnosů z trestné činnosti a financování terorismu. Ovšem na provádění sankcí a na kontrole jejich dodržování se podílí i jiná ministerstva a státní orgány.¹¹⁴

Rozdělení kompetencí týkajících se sankcí v České republice:

- Ministerstvo zahraničních věcí se podílí na sjednávání mezinárodních sankcí a koordinuje postoje České republiky k nim,

¹¹⁰ DRULÁKOVÁ, ZEMANOVÁ: Mezinárodní kontext české..., s. 199.

¹¹¹ Zákon o provádění mezinárodních sankcí.

¹¹² Tamtéž.

¹¹³ DRULÁKOVÁ, ZEMANOVÁ: Mezinárodní kontext české..., s. 201 a Zákon o provádění mezinárodních sankcí.

¹¹⁴ ANALYTICKÁ ČINNOST [online]. Finanční analytický úřad [cit. 2017-12-06]. Dostupné na <<http://www.financnianalytickyurad.cz/>>.

- Ministerstvo průmyslu a obchodu (dále jako MPO) řídí a vykonává činnosti spojené s uplatňováním licenčního režimu v oblasti hospodářských styků se zahraničím,
- Ministerstvo financí má na starosti vnitrostátní koordinaci při uplatňování mezinárodních sankcí a rozhodování v oblasti finančních a hospodářských sankcí.¹¹⁵

Hlavní úlohou FAÚ je funkce generálního státního orgánu pro sběr a analýzu podezřelých obchodů. V tomto případě je podezřelým obchodem: „obchod uskutečněný za okolností vyvolávajících podezření ze snahy o legalizaci výnosů z trestné činnosti nebo podezření, že v obchodu užitě prostředky jsou určeny k financování terorismu, nebo že obchod jinak souvisí nebo je spojen s financováním terorismu.“¹¹⁶ Co se týče funkce FAÚ vzhledem k mezinárodním sankcím, tato spočívá v koordinaci postupu při provádění mezinárodních sankcí na národní úrovni. Vedle toho je FAÚ příslušným orgánem rozhodujícím o výjimkách z hospodářských a finančních sankcí (jsou-li přípustné a není-li příslušný jiný správní orgán), zajišťuje správu zmrazeného (zajištěného) majetku a kontroluje a vynucuje (kromě omezení v oblasti obchodu se zbraněmi nebo strategickým zbožím a technologiemi, kde je příslušný MPO) dodržování závazných mezinárodních sankcí. Kontrolu dodržování mezinárodních sankcí v rámci své působnosti vykonávají i další státní orgány, do jejichž působnosti patří výkon kontroly a Česká národní banka. FAÚ dále vydává metodické pokyny k postupu při uplatňování mezinárodních sankcí.¹¹⁷ Konkrétním uskutečňováním sankcí v rámci České republiky se tato práce zabývá ve zvláštní části.

¹¹⁵ TVRDÝ Jiří. Finanční analytický útvar [online]. Ministerstvo financí, 25. 8. 2014 [cit. 2017-12-07]. Dostupné na <http://www.businessinfo.cz/app/content/files/dokumenty/Prezentace_Finance-analyticky-utvar_sankce_EU.pdf>.

¹¹⁶ FAÚ – analytická činnost.

¹¹⁷ FAÚ – mezinárodní sankce.

ZVLÁŠTNÍ ČÁST

4 Donucení ve světle konfliktu na Ukrajině

4.1 Problematika konfliktu na Ukrajině v časové přímce

Zdroj konfliktu na Ukrajině můžeme shledat již v srpnu roku 1991, tehdy ukrajinský parlament vyhlásil osamostatnění Ukrajiny od Sovětského svazu. V prosincovém referendu pro nezávislost hlasovalo 90 % voličů, tedy většina občanů státu. Další stěžejní událostí bylo vítězství v prezidentských volbách proruského kandidáta Viktora Janukovyče roku 2004. Tyto volby byly zpochybněny a v reakci na možnou neregulérnost průběhu voleb se následně konaly pouliční protesty vedené opozičním kandidátem Viktorem Juščenkem, které dnes označujeme jako tzv. Oranžovou revoluci. Nejvyšší soud nakonec zrušil výsledky hlasování a opakovalo se druhé kolo voleb, kdy tentokrát zvítězil Viktor Juščenko. I přesto se Viktor Janukovyč stal prezidentem Ukrajiny, jelikož zvítězil v prezidentských volbách roku 2010. Jeho protikandidátka Julia Tymošenková byla následně zatčena za zneužití pravomoci.

K prvním občanským nepokojům, předcházejícím konfliktní situaci trvající až do dnešních dní, došlo následkem jednání Viktora Janukovyče a jeho kabinetu, když dne 21. 11. 2013 odmítl podepsat asociační dohodu o užších obchodních stycích s Evropskou unií a namísto toho se zasazoval o užší spolupráci s Ruskou federací. Na jeho kroky reagovali občané nejprve malými protesty, které postupně zvyšovaly na intenzitě a získaly přívlastek - Euromajdan. Koncem listopadu se demonstrace v Kyjevě účastnilo na 100 000 lidí, demonstranti následně zabírali v dramatickém stylu kyjevskou radnici a Náměstí nezávislosti, a nakonec účast na demonstracích vystoupala až na 800 000 lidí. I přesto Viktor Janukovyč svůj postoj nezměnil, v této době byl již znatelně podporován Ruskem, což potvrzuje i fakt, že Vladimír Putin souhlasil s koupí 15 000 mil. \$ ukrajinských dluhů a snížil o cca třetinu cenu dodávek ruského plynu.

Demonstrace nepřestávaly ani počátkem nového roku a ukrajinský parlament se proti nim ohradil tím, že schválil zákon kriminalizující protestní akce. Tento krok měl samozřejmě negativní důsledky a tlak protestujících se ještě navýšil. Vyhrocená situace donutila premiéra Mykola Azarova odstoupit a Parlament tento antiprotestní zákon zrušil. Několik set demonstrantů zatčených od prosince bylo propuštěno. Ovšem střety s protestujícími pokračovaly a měly za následek 18 mrtvých. Na konci února 2014 pak proběhl nejnásilnější den v Kyjevě za téměř 70 let.

Prezident Janukovyč vzhledem k nastalým okolnostem podepsal kompromisní dohodu s opozičními vůdci a hned na to zmizel. Protestující převzali kontrolu nad prezidentskými

administrativními budovami a parlament hlasoval pro odstranění prezidenta z výkonu funkce s volbami stanovenými na 25. května. Julia Tymošenková byla osvobozena z vězení. Jako prozatímní prezident byl jmenován parlamentní mluvčí Olexander Turchynov a na Janukovyče byl vydán zatýkací rozkaz.

V tutéž dobu proruští ozbrojenci obsadili klíčové stavby v krymském hlavním městě – Simferopol (hlavní město Republiky Krym) a neznámí ozbrojenci v bojových uniformách se objevili před hlavním letišťem Krymu. Ruský parlament neotálel a schválil žádost prezidenta Vladimira Putina k použití síly na Ukrajině s tím, že důvodem měla být ochrana ruských zájmů.

16. března se konalo na Krymu referendum o odpojení Krymu od Ukrajiny a ukončeném připojení Krymu k Rusku, pro hlasovalo 97 % voličů, Západ toto referendum odsoudil jako podvod. Valné shromáždění OSN, konající se o několik dní později, připomněla potřebu mírových řešení situace a odsoudila odtržení Krymu, kdy výslovně neuznala referendum na Krymu a města Sevastopolu.¹¹⁸ EU a USA na to reagovaly uvalením zákazu cestování a zmrazením aktiv několika vyšších státních představitelů z Ruska a Ukrajiny.¹¹⁹ Prezident Putin ovšem neváhal a podepsal začlenění Krymu do Ruska. Nakonec americký prezident Barack Obama vyzval Moskvu, aby „poslala zpět své vojáky“ a snížila tak napětí na Ukrajině.

Proruští demonstrující obsadili vládní budovy ve východních ukrajinských městech Doněck, Luhansk a Charkově volajíc po referendu o nezávislosti. Referenda se konala, však nebyla uznána, i přesto v Doněcku a Luhansku vyhlásili protestující nezávislost. Ani poté ovšem nepokoje nekončily, neboť v červnu proruští separatisté sestřelili vojenské letadlo na východě a zabili 49 lidí.

Mezitím se Ruská federace, Ukrajina, USA a EU dohodly na jednání v Ženevě o krocích k „deeskalaci“ krize ve východní Ukrajině. V Ukrajině proběhly prezidentské volby, v nichž jednoznačně zvítězil jeden z organizátorů Euromajdanu Petro Porošenko. Nový ukrajinský prezident opětovně nařídil zahájení vojenských operací proti proruským militantům na východě. Ruský parlament zrušil parlamentní rezoluci povolující použití ruských sil na Ukrajině. EU podepsala mezní smlouvu k přiblížení se s Ukrajinou.

K další tragické nehodě došlo záhy, když v červenci bylo sestřeleno letadlo Malaysia Airlines MH17 v rebely drženém území. Záhy na to EU a USA oznámily nové sankce proti

¹¹⁸ Rezoluce Valného shromáždění OSN č. 68/262 ze dne 27. března 2014, Územní celistvost Ukrajiny.

¹¹⁹ Timeline - EU restrictive measures in response to the crisis in Ukraine [online]. Consilium.europa.eu, [cit. 2016-10-26]. Dostupné na <<http://www.consilium.europa.eu/en/policies/sanctions/ukraine-crisis/history-ukraine-crisis/>>.

Rusku. Přesto hned o měsíc později obrovský ruský konvoj poskytl humanitární pomoc do vládou obleženého města Luhansk bez ukrajinského svolení.

V září 2014 Ukrajina a ruští povstalci podepsali příměří v Minsku. Příměří se projevilo například tím, že prezident Putin přikázal tisícům vojáků rozmístěných v blízkosti hranic s Ukrajinou vrátit se do svých základů. Human Rights Watch ovšem tvrdila, že má přesvědčivé důkazy o tom, že Ukrajina napadla osídlené oblasti Doněcka s kazetovými bombami zakázanými v mnoha jiných státech. Nakonec Rusko souhlasilo s tím, aby byly obnoveny dodávky plynu na Ukrajinu přes zimu. Tuto dohodu zprostředkovala EU.¹²⁰

V Ukrajině se zároveň konaly parlamentní volby, které vyhrály prozápadní strany. A Separatisté na východní Ukrajině v listopadu zvolili nové vůdce v hlasováních podporovaných Ruskem a odsouzených Západem. Prezident Porošenko obvinil rebely z ohrožení "celého mírového procesu", k tomu velitel NATO Gen Philip Breedlove sdělil, že byla zpozorována ruská vojenská technika a ruské bojové jednotky, jak vstupují do ukrajinského prostoru.¹²¹

4.2 Shrnutí krize na Ukrajině se zřetelem na odpovědnost Ruska dle mezinárodního práva

Politika ukrajinského prezidenta Viktora Janukovyče rozdělila zemi a způsobila nepokoje. Ukrajina se výrazně rozčlenila na proruskou a protiruskou část. Tohoto stavu využilo Rusko, které nerespektovalo mezinárodní právo a někdy tajně, jindy více na očích podporovalo svými zásahy konflikt na Ukrajině pro své vlastní zájmy.¹²²

4.2.1 Krymská otázka

Nejprve si řekneme něco málo k problematice osamostatnění Krymu a jeho následnému připojení k Ruské federaci.

¹²⁰ Viz také The Ukraine Crisis Time [online]. Center for strategic & international studies. Dostupné na <<http://ukraine.csis.org>>, kde jsou v časové lince uvedeny všechny zásadní události tzv. ukrajinské krize, a dále např. Přehledně: Milníky ukrajinské krize [online]. Česká televize, 19.2.2014. Dostupné na <<http://www.ceskatelevize.cz/ct24/svet/1047504-prehledne-milniky-ukrajinske-krize>>.

¹²¹ Ukraine crisis: Timeline [online]. BBC, 13. 11. 2014, [cit. 2016-05-28]. Dostupné na <<http://www.bbc.com/news/world-middle-east-26248275>>.

¹²² BÍLKOVÁ, Veronika. Mezinárodněprávní aspekty vývoje na Krymu. Jurisprudence, 2014, roč. 2014, č. 3, s. 34 a násl..

Rusko a Krym odůvodňovaly své počínání tím, že zde bylo dáno právo na odtržení, které bylo stvrzeno referendem krymského obyvatelstva. Ani jeden z jimi řečených důvodů, který by takové jednání mohl legalizovat, tu ale nebyl opodstatněný.¹²³

Právo na sebeurčení bylo nejvíce znějícím odůvodněním tzv. anexe Krymu. Právo na sebeurčení nalezneme v dějinách moderní Evropy, ale ve smyslu principu mezinárodního práva se s ní setkáme až po 2. světové válce, kdy ochranu rovnoprávnosti a práva na sebeurčení národů povýšila na platné právě vzniklá Organizace spojených národů.¹²⁴ Charta OSN toto právo zmiňuje hned v prvním článku v jeho druhém odstavci: „...rozvíjet mezi národy přátelské vztahy, založené na úctě k zásadě rovnoprávnosti a sebeurčení národů, a činit jiná vhodná opatření k posílení světového míru“ (a dále například v čl. 55), ovšem samotné právo je nejasné a nikdo neví, co je přesně oním slovním spojením myšleno. Vždyť i slovo národ není jasně mezinárodním právem vymezeno.¹²⁵

Tato skutečnost napomohla polemikám i v případě Krymu, nicméně nakonec můžeme říci, že i přes halasné odvolávání se na právo na sebeurčení nešlo při odtržení Krymu od Ukrajinské republiky o legální situaci, jelikož nelze obyvatelstvo Krymu nazvat samostatným národem, a to především z důvodu panující shody, že národnostní menšiny žijící na území jiného státu nemůžeme považovat v žádném případě za samostatný národ. Snad lze v tomto případě uvažovat o značně diferencované národnostní menšině, takové ale právo na sebeurčení nepřisluší. Nutno dále připomenout, že samo právo na sebeurčení nepředstavuje institut, který by automaticky znamenal odtržení daného národa, ale je upřednostněno, aby sebeurčení proběhlo v hranicích stávajícího státu.¹²⁶ Sama Deklarace zásad mezinárodního práva týkající se přátelských vztahů a spolupráce mezi státy, obsažená v rezoluci Valného shromáždění č. 2625 (XXV) ze dne 24. října 1970, výslovně stanoví, že zásada sebeurčení nesmí být zneužita k ospravedlnění činnosti, jež by rozdělila či jinak porušila teritoriální integritu nebo politickou

¹²³ OŠŤADALOVÁ, Šárka. Mezi Ukrajinou a Ruskem aneb protiprávnost připojení Krymského poloostrova k Ruské federaci [online]. Právní prostor, 8. 4. 2014 [cit. 2016-09-20]. Dostupné na <<http://www.pravniprostor.cz/clanky/mezinarodni-a-evropske-pravo/mezi-ukrajinou-a-ruskem-aneb-protipravnost-pripojeni-krymskeho-poloostrova-k-ruske-federaci>>.

¹²⁴ EVANS, Malcolm D. (ed.). International law. 4. vydání. Oxford: Oxford University Press, 2014, s. 231. Ve věci Reference Re Secession of Quebec judikoval kanadský Nejvyšší soud, že princip sebeurčení získal „has acquired a status beyond ‚convention““ a je považován za obecný princip mezinárodního práva.

¹²⁵ Rezoluce Valného shromáždění OSN č. 2625 (XXV) ze dne 24. října 1970, Deklarace zásad mezinárodního práva týkající se přátelských vztahů a spolupráce mezi státy.

¹²⁶ BÍLKOVÁ: Mezinárodní aspekty..., s. 35.

jednotu suverénních států. Samozřejmě v případě, kdy takové nezávislé suverénní státy respektují rovnost a právo na sebeurčení menšin.¹²⁷

Výjimku z tohoto převažujícího pravidla sebeurčení uvnitř státu poté můžeme shledat v tzv. právu na nápravné odtržení, tedy v případech, kdy národ může trvat na odtržení kvůli dlouhodobému, extrémnímu a systematickému porušování lidských práv.¹²⁸ Ani tento případ ovšem v Krymu nenastal. Tato výjimka je totiž přípustná pouze v extrémních případech persekuce obyvatelstva, jež nemá viditelného konce,¹²⁹ kdy v případě krymského obyvatelstva nedošlo k útisku ani k dlouhodobé persekuci obyvatelstva. Naopak nutno podotknout, že sama Ústava Ukrajiny obsahovala ustanovení, v němž přiznává Krymu status autonomní republiky a tím naprosto znemožnila spekulace o porušování práva na sebeurčení.¹³⁰

Následně tedy můžeme vyvodit, že odtržení Krymu nebylo v souladu s mezinárodním právem. Provinilcem v tomto ohledu ovšem není samotný Krym, který se sám o sobě ničeho nedopustil, krom porušení vnitrostátního práva, jelikož Mezinárodní soudní dvůr nepokládá vyhlášení nezávislosti za zakázané,¹³¹ nýbrž jako porušitele mezinárodního práva můžeme označit Ruskou federaci, která aktivně podporovala odtržení Krymu od Ukrajiny, po referendu uznala Krym za samostatný stát a začlenila jej do svého území. Připojením Krymu k federaci bez souhlasu Ukrajiny Rusko porušilo zásady mezinárodního práva, obsažené v Chartě OSN, a to: zásadu územní celistvosti, nevměšování do vnitřních záležitostí státu a zásadu svrchované rovnosti a další mezinárodní smlouvy (například Smlouva Ruské federace s Ukrajinou z roku 1997).¹³² Zároveň Ruská federace porušila čl. 2 odst. 4 Charty OSN, jelikož použila síly proti územní celistvosti státu.¹³³

¹²⁷ Deklarace zásad mezinárodního práva týkající se přátelských vztahů a spolupráce....

¹²⁸ BÍLKOVÁ: Mezinárodní aspekty..., s. 35.

¹²⁹ CASSESE, Antonio. Self-determination of peoples: a legal reappraisal. 3. vydání. New York: Cambridge University Press, 1995, s. 120.

¹³⁰ Ústava Ukrajiny, Kapitola X.

¹³¹ MALENOVSKÝ: Mezinárodní právo..., s. 123.

¹³² BÍLKOVÁ: Mezinárodní aspekty..., s. 36-37.

¹³³ Charta OSN.

4.2.2 Ruské vojsko na území Ukrajiny

K problematice ruského vojska na ukrajinském území je nutno dodat, že, ač není jisté kolik ruských vojáků skutečně na Ukrajině operovalo, Rusko zde prokazatelně překročilo své pravomoci. A to jak s ohledem na činnost ruské flotily dlouhodobě sídlící na Krymu, která aktivně podporovala odtržení poloostrova, tak samotné nasazení ozbrojených sil Ruska a využití domobrany, též činných na krymském území v zájmu federace.¹³⁴ Jelikož to vše bylo prokazatelným porušením zásady svrchované rovnosti a principu teritoriální suverenity, tedy podstaty mezinárodního práva.¹³⁵ Stejně tak nelze ospravedlnit ozbrojenou operaci pod záštitou ochrany vlastních občanů a ruský mluvících osob na Ukrajině obecně.¹³⁶ Nutno pak nakonec vyzdvihnout situaci, kdy v čase po krymském referendu ruská armáda nezastřeně donutila ukrajinské síly na území Krymu ke kapitulaci.¹³⁷

Tyto kroky Ruska, odporující mezinárodním smlouvám (například Chartě OSN) a právu celkově, musely vyvolat reakce světa, zejména i pro samotné zachování respektu k tomuto právu, které samo o sobě nemá obrany. Rusko, jakožto světová velmoc, ovšem není snadno postihnutelné a nebylo v zájmu žádné země vyvolat s takovým velkým hráčem světové politiky ozbrojený konflikt. Z tohoto důvodu se některé země a mezinárodní organizace uchýlily k různým méně nebezpečným opatřením, která byla završena ekonomickými sankcemi. O užitých opatřeních a samotných sankcích viz dále.

4.3 Aplikované donucovací prostředky při krizi na Ukrajině a jejich charakteristika

4.3.1 Smírné řešení sporu

Svými zásahy založila Ruská federace mezinárodní spor, který bylo třeba řešit. Jako první přicházelo v úvahu smírné řešení situace, o kterou však neprojevalo zájem Rusko ani Ukrajina. Jak lze dovodit z časové osy konfliktu, teprve v srpnu 2014 došlo k prvnímu setkání prezidentů Ukrajiny (Petra Porošenka) a Ruska (Vladimíra Putina). Následně měly zajistit

¹³⁴ BÍLKOVÁ: Mezinárodní aspekty..., s. 38-39.

¹³⁵ OŠŤADALOVÁ: Mezi Ukrajinou....

¹³⁶ BÍLKOVÁ, Mezinárodní aspekty..., s. 40.

¹³⁷ MARXSEN, Christian. The Crimea Crisis: An International Law Perspective [online]. 2014 [cit. 2016-08-14], s. 389. Dostupné na <http://www.mpil.de/files/pdf4/Marxsen_2014_-_The_crimea_crisis_-_an_international_law_perspective.pdf>.

příměří Minský protokol,¹³⁸ Memorandum a Druhá minská dohoda. Na těchto dohodách se významně podílel generální tajemník OSN, kdy OSN projevovalo po celou dobu konfliktu snahu o smírné ukončení sporu,¹³⁹ ostatně stejně se chovala většina velmocí světa, které výslovně vyzývaly Ukrajinu a Rusko ke smíru.¹⁴⁰ V této chvíli však, kromě výzev ke smírnému řešení třetí strany, do konfliktu mezi Ukrajinou a Ruskem významně nezasahovaly, a to i když z nezájmu stran a hroícího se konfliktu v bojových akcích bylo předvídatelné, že smírnou cestou nebude spor ukončen, ať si volají po ukončení eskalace bojů ostatní státy sebehlasitěji.

4.3.2 Donucení

Nakonec světové velmoci reagovaly důrazněji, bohužel až po viditelném porušení mezinárodního práva, tedy po anexi Krymu a Sevastopolu.¹⁴¹ Z hlediska EU vyšel první počín, nikoliv tak významný, směrem k využití donucovacích prostředků, kdy na mimořádném zasedání 20. února 2014 rozhodla zavést sankce proti osobám odpovědným za násilí a použití nadměrné síly na Ukrajině. Omezující opatření zahrnovala zmrazení majetku (ekonomická sankce směrem k jednotlivci) a zákaz udělování víz jednotlivcům (diplomatická sankce) zodpovědným za porušování lidských práv, násilí a použití nadměrné síly. Členské státy EU se také dohodly na pozastavení vývozní licence pro zařízení, které může být použito k vnitřní represii (zde můžeme spatřovat přímo znak zbrojního embarga).¹⁴² Dále pak 17. 3. 2014 zavedla EU soubor omezujících opatření proti 21 ruským a ukrajinským představitelům za ohrožení územní celistvosti Ukrajiny, kdy EU neuznala referendum, odsoudila vývoj na Ukrajině a pohrozila těžšími ekonomickými sankcemi.¹⁴³ V takových okamžicích již přecházíme od smírných pokusů k využití donucení v mezinárodním právu. Zařazením jednotlivých sankcí, jejich rozšířením a účelností se budeme zabývat v dalším textu, kde se tato práce zaměřuje na ekonomické sankce, jelikož v tomto konfliktu převažovaly.

¹³⁸ Ukraine conflict: Back to Minsk with so much at stake. [online]. BBC, 11. 1. 2015 [cit. 2016-07-28]. Dostupné na <<http://www.bbc.com/news/world-europe-31412677>>.

¹³⁹ Šéf OSN znovu k vývoji situace na Ukrajině [online]. United Nations, 17.3.2014 [cit. 2016-07-28]. Dostupné na <<http://www.osn.cz/sef-osn-znovu-k-vyvoji-situace-na-ukrajine/>> a viz následující kapitoly této práce.

¹⁴⁰ BBC, Ukraine conflict: Back....

¹⁴¹ Sama EU se viditelně postavila na stranu Ukrajiny na konci února 2014, viz Timeline – EU....

¹⁴² Foreign Affairs Council, 20/02/2014 [online]. Consilium.europa.eu [cit. 2016-10-26]. Dostupné na: <<http://www.consilium.europa.eu/en/meetings/fac/2014/02/20/>>.

¹⁴³ Foreign Affairs Council, 17/03/2014 [online]. Consilium.europa.eu [cit. 2016-10-26]. Dostupné na: <<http://www.consilium.europa.eu/en/meetings/fac/2014/02/20/>>.

5 Sankce uplatňované proti Rusku, jakožto jediná obrana porušovaného mezinárodního práva

Vzhledem k mírové politice osobně nezainteresovaných států v tomto konfliktu nebylo použito donucovacích opatření tvrdších, než jakými jsou právě sankce. Což můžeme pokládat za moudré rozhodnutí z hlediska předcházení ozbrojeným konfliktům a zároveň jako neúměrné k závažnosti porušení práva. K tomu nutno dodat, že sama OSN nezavedla a ani fakticky nemohla provést kolektivní donucení vzhledem ke stálému členství Ruské federace v Radě bezpečnosti, kdy Rusko je jedním ze států s právem veta při přijímání rezolucí, jimiž se přijímají sankční opatření.¹⁴⁴ K tomu ještě třeba podotknout, že kvůli vetování Ruské federace Rada bezpečnosti nepřijala ani návrh rezoluce č. S/2015/189 ze dne 15. března 2014, kde mělo být prohlášeno, že referendum na Krymu je neplatné a zůstává územní celistvost Ukrajiny.¹⁴⁵ Je samozřejmé, že by Ruská federace nenechala schválit sankce, které by útočily na federaci samotnou. Princip OSN a Rady bezpečnosti v tomto pohledu selhal, neboť systém kolektivního donucení, na němž je založena a tkví její smysl, nemohl být aplikován. Rada bezpečnosti měla svázané ruce a nechala na jednotlivých státech, aby při projevu nesouhlasu sankce využily, ač nutno podotknout, že když nic jiného, alespoň jasně zaujala nesouhlasný postoj proti chování Ruské federace, který si přiblížíme v následující kapitole.

5.1 Opatření Rady bezpečnosti

Přes výše uvedené skutečnosti nesmíme dojít k závěru, že by se Rada bezpečnosti OSN nijak ukrajinskou otázkou nezaobírala. Naopak bychom mohli tvrdit, že se Rada bezpečnosti tímto konfliktem zabývala velmi intenzivně. Poprvé se na Radu bezpečnosti Ukrajina obrátila s žádostí o pomoc v únoru roku 2014 a zažádala, aby se Rada sešla k jednání o ukrajinských problémech. První zasedání se pak uskutečnilo již 28. 2. 2014.¹⁴⁶ A následovala řada dalších jednání.

¹⁴⁴ Jelikož je Ruská federace stálým členem Rady bezpečnosti disponujícím právem „veta“ při přijímání rezolucí, nebylo možno kolektivní donucení rezolucí Rady bezpečnosti přijmout – zdroj: Informační centrum OSN v Praze. 6 základních orgánů [online]. OSN, Praha [cit. 2017-11-02]. Dostupné na <<http://www.osn.cz/osn/organizacni-struktura/6-zakladnich-organu-osn/#Rada>>.

¹⁴⁵ UN Security Council action on Crimea referendum blocked. United Nations News Centre [online]. 2014 [cit. 2016-06-27]. Dostupné na <<https://www.un.org/apps/news/story.asp?NewsID=47362>>. Návrh rezoluce dostupné na: http://www.securitycouncilreport.org/atf/cf/%7B65BFCF9B-6D27-4E9C-8CD3-CF6E4FF96FF9%7D/s_2014_189.pdf [EN]>.

¹⁴⁶ Dopis ze dne 28. února 2014 ze strany stálého zástupce Ukrajiny v Organizaci spojených národů adresovaný předsedovi Rady bezpečnosti (S/2014/136).

Dne 15. 3. 2014 měla být přijata rezoluce S/2014/189, kde by byl vysloven nesouhlas s prohlášením nezávislosti Krymu, tj. bylo hlasováno o Návrhu usnesení Rady bezpečnosti OSN, v němž Rada vyjadřuje, že znovu potvrzuje svůj závazek vůči svrchovanosti, nezávislosti, jednotě a územní celistvosti Ukrajiny v rámci mezinárodně uznávaných hranic, a naléhavě vyzývá všechny strany, aby bezodkladně usilovaly o mírové řešení tohoto problému. Zároveň vyzývá Ukrajinu, aby i nadále dodržovala své závazky vyplývající z mezinárodního práva a chránila práva všech osob na Ukrajině, včetně práva příslušníků menšin. V této souvislosti vítá prohlášení přechodné vlády na Ukrajině potvrzující své závazky vůči prosazování práva všech Ukrajinců, včetně příslušníků menšin, a otevřený národní politický dialog. Dále konstatuje, že Ukrajina nepovolila referendum o statutu Krymu. Prohlašuje, že toto referendum nemůže mít platnost a nemůže tvořit základ pro jakoukoli změnu stavu Krymu, a vyzývá všechny státy, aby neuznaly žádné změny stavu Krymu na základě referenda. Zároveň potvrdila, že se bude záležitostí aktivně zabývat, ovšem Ruská federace návrh vetovala, tedy tento nemohl být přijat.¹⁴⁷

Na nepřijetí výše uvedené rezoluce reagovalo Valné shromáždění OSN potvrzením územní suverenity a nezávislosti území Ukrajiny rezolucí A/RES/68/262 ze dne 27. 3. 2014. Zároveň byly připomenuty povinnosti členských států – zdržet se hrozby nebo použití síly proti politické nezávislosti kteréhokoli státu a vypořádání jejich mezinárodních vztahů mírovými prostředky.¹⁴⁸

V červnu poté Rada bezpečnosti reagovala rezolucí S/RES/2166 na pád malajského letadla s žádostí států o součinnost při vyšetřování.¹⁴⁹

A nakonec za nejdůležitější můžeme považovat rezoluci Rady bezpečnosti S/RES/2202 vztahující se na implementaci Dohod v Minsku ze dne 12. 2. 2015. Součástí této rezoluce je i znění dohod, které čítají např. povinnost okamžitého příměří v některých částech Ukrajiny a jejich přísného provedení k 15. únoru 2015; stažení všech těžkých zbraní na obou stranách stejnými vzdálenostmi za účelem vytvoření bezpečnostní zóny; zajištění účinného monitorování a ověřování režimu příměří a stažení těžkých zbraní ze strany OBSE; zahájení

¹⁴⁷ Návrh Rezoluce Rady bezpečnosti S/2014/189 ze dne 15.3.2014.

¹⁴⁸ Rezoluce Valného shromáždění OSN A/RES/68/262 ze dne 27. 3. 2014.

¹⁴⁹ Rezoluce Rady bezpečnosti S/RES/2166 ze dne 21. 7. 2014.

dialogu o způsobu voleb v místních volbách v souladu s ukrajinskými právními předpisy, apod.¹⁵⁰ Krom vyjádření postojů však důraznější opatření přijata nebyla.

Nakonec těmi, kdo využil možnost bránit podstatu mezinárodního práva a uchýlil se k potrestání Ruské federace, nebo alespoň jejích funkcionářů, byli někteří členové OSN snad podpoření postojem Rady bezpečnosti: státy Evropské unie, USA, Japonsko, Kanada, Austrálie, Švýcarsko, Norsko a další¹⁵¹ a samozřejmě i sama Ukrajina.¹⁵² Nutno pak dodat, že obratem přijala opatření i Ruská federace jakožto reakci na protiopatření užitá proti ní.¹⁵³

5.2 Sankce uvalené Evropskou unií

Jak je uvedeno již dříve v této práci, individuální, jednostranné sankce jsou sankce uplatněné jedním státem vůči jinému státu, který porušuje mezinárodní právo. K vyhlášení takových donucení po celou dobu krize dochází na základě vnitrostátních právních aktů výše zmíněných států.¹⁵⁴ Naopak mnohostranná donucení bez použití síly jsou ukládána na základě mezinárodní smlouvy, kdy je jejich uložení svěřeno orgánům mezinárodní organizace, regionálního subjektu a jiných.¹⁵⁵ V mezinárodní politice byl počet jednostranných sankcí výrazně vyšší než počet těch mnohostranných, ovšem v poslední době počet multilaterálních sankcí výrazně stoupá.¹⁵⁶ V případě ukrajinské krize však najdeme kolektivní donucení zastoupené pouze v případě regionální organizace (Evropské unie), protože nebylo možné přijetí rezoluce Radou bezpečnosti OSN s ohledem na právo veta Ruské federace. Právě na sankce EU se tato práce bude dále zaměřovat, jelikož se přímo dotýkají legislativy České republiky.

¹⁵⁰ Rezoluce Rady bezpečnosti S/RES/2202 ze dne 12. 2. 2015.

¹⁵¹ Ministerstvo průmyslu a obchodu. Přehled sankcí EU vůči Ruské federaci [online]. Businessinfo.cz, 17. 2. 2015 [cit. 2016-10-13]. Dostupné na <<http://www.businessinfo.cz/cs/clanky/prehled-sankci-eu-vuci-ruske-federaci-61587.html>>.

¹⁵² Kde se stala chyba? Na Ukrajině si povšimli, že sankce proti Rusku neplatí už měsíc [online]. AC24, 15. 10. 2016 [cit. 2016-10-13]. Dostupné na <<http://ac24.cz/zpravy-ze-sveta/8969-ukrajina-sankce-rusko-neplati>>.

¹⁵³ Businessinfo. Přehled sankcí EU....

¹⁵⁴ ŠTURMA, Pavel. Nesnesitelná lehkost sankcí?, s. 57-58.

¹⁵⁵ DRULÁKOVÁ, ZEMANOVÁ: Mezinárodní kontext české..., s. 53.

¹⁵⁶ Tamtéž, s. 39-40.

5.2.1 Postoj a jednotlivé kroky Evropské unie

Již od počátku Evropská unie odsuzovala konflikty na Ukrajině, vyzývala k okamžitému ukončení násilí a k respektování základních lidských práv a svobod. Ukrajinskou vládu vyzývala ke zdrženlivosti a stejně tak představitelé opozice vyzývala k smírnému řešení a odsouzení násilí.¹⁵⁷ Jak již bylo řečeno, první kroky Evropské unie byly učiněny v důsledku tzv. úmyslné destabilizaci Ukrajiny v březnu 2014. Od této doby pak EU postupně zavádí nejrůznější sankce, nebo rozhoduje o jejich prodloužení.

Prvním krokem Evropské unie bylo počátkem března zrušení summitu EU a Ruska (namísto summitu skupiny G8 v Soči se ve dnech 4. a 5. června 2014 uskutečnilo zasedání skupiny G7 v Bruselu. Od té doby pokračují zasedání ve formátu G7), a následně potvrzení opatření navržených ministry zahraničí zemí EU o pozastavení dvoustranných rozhovorů s Ruskou federací o vízových otázkách a o nové dohodě mezi Evropskou unií a Ruskem. Ve stejném období vymezila osoby „odpovědné za zneužití ukrajinských státních prostředků“ a rozhodla zmrazit jejich majetek (tato opatření Rada několikrát prodloužila a jejich platnost je nyní stanovena do 6. března 2019).¹⁵⁸ Země EU dále podpořily pozastavení jednání o přistoupení Ruska k Organizaci pro hospodářskou spolupráci a rozvoj (OECD) a k Mezinárodní energetické agentuře. Záhy po krymském referendu Rada EU vyjádřila svůj nesouhlas s protizákonným odpojením Krymu přičítámu se ukrajinské ústavě a přijala omezující opatření vůči „21 činitelům, osobám a subjektům, které jsou s nimi spojeny, v souvislosti s jejich zapojením do činností, které ohrožují územní celistvost, svrchovanost a nezávislost Ukrajiny.“¹⁵⁹ Tato opatření spočívala ve zmrazení majetku a cestovním omezení.¹⁶⁰ Tyto sankce byly rozšiřovány o další osoby až ke dni 12. března 2018, kdy seznam obsahoval na 150 osob a 38 subjektů. Téhož dne Rada prodloužila platnost těchto opatření do 15. září 2018.¹⁶¹

V souvislosti s neuznáním anexe Krymu a Sevastopolu EU dále rozšířila své sankce o omezení hospodářských vztahů s Krymem a Sevastopolem – tato opatření jsou omezena na

¹⁵⁷ Nařízení Rady č. 208/2014 ze dne 5. března 2014 o omezujících opatřeních vůči některým osobám, subjektům a orgánům vzhledem k situaci na Ukrajině.

¹⁵⁸ Omezující opatření EU v reakci na krizi na Ukrajině [online]. Consilium.europa.eu [cit. 2018-03-08]. Dostupné na <<http://www.consilium.europa.eu/cs/policies/sanctions/ukraine-crisis/>>.

¹⁵⁹ Rada pro zahraniční věci, 17. 3. 2014 [online]. Consilium.europa.eu [cit. 2018-03-08]. Dostupné na <<http://www.consilium.europa.eu/cs/meetings/fac/2014/03/17/>>.

¹⁶⁰ Tamtéž.

¹⁶¹ Omezující opatření...

území Krymu a Sevastopolu a zahrnují zákazy dovozu zboží pocházejícího z tohoto území do EU, investic a turistických služeb. Tyto sankce jsou prodlouženy do 23. června 2018.¹⁶²

Následně byly Evropskou unií uděleny hospodářské sankce zaměřené na výměny s Ruskem v určitých hospodářských odvětvích. V březnu 2015 bylo rozhodnuto o navázání stávajícího sankčního režimu na úplné splnění Minských dohod. Ty ovšem nebyly zcela dodrženy a Rada prodloužila platnost hospodářských sankcí, což byla nucena opakovat a sankce prodloužila nakonec (zatím) do 31. července 2018.¹⁶³

Jak je z výše uvedeného patrné, Evropská unie reagovala svými sankcemi na politickou destabilizaci Ukrajiny opatřeními mířenými proti Ruské federaci a zároveň v souvislosti s neuznáním anexe Krymu a Sevastopolu uvalila sankce na Ukrajinu, protože Krym a Sevastopol stále považuje za část Ukrajiny.

5.2.2 Právní základ sankcí

Jak je uvedeno v bodu 3.3 této práce, jsou sankce přijímány Radou EU v podobě rozhodnutí a nařízení. V souhrnu je nutno podotknout, že celkově byla přijata v případě ukrajinské krize čtyři pro Českou republiku stěžejní rozhodnutí a stejný počet nařízení. Tato rozhodnutí a nařízení pak byla v průběhu konfliktu měněna a jejich platnost prodloužována (viz shora).

- Rozhodnutí Rady EU 2014/145/SZBP ze dne 17. března 2014 o omezujících opatřeních vzhledem k činnostem narušujícím nebo ohrožujícím územní celistvost, svrchovanost a nezávislost Ukrajiny;
- Nařízení Rady EU č. 269/2014 ze dne 17. března 2014 o omezujících opatřeních vzhledem k činnostem narušujícím nebo ohrožujícím územní celistvost, svrchovanost a nezávislost Ukrajiny;
- Rozhodnutí Rady EU 2014/386/SZBP ze dne 23. června 2014 o omezeních týkajících se zboží pocházejícího z Krymu nebo Sevastopolu v reakci na jejich protiprávní anexi;

¹⁶² Protiprávní anexe Krymu a Sevastopolu: EU prodloužila sankce o jeden rok [online]. Consilium.europa.eu, 1.2.2018 [cit. 2018-03-03]. Dostupné na <http://www.consilium.europa.eu/en/press/press-releases/2017/06/19/crimea-sevastopol-eu-extends-sanctions/>.

¹⁶³ Rusko: EU prodloužila hospodářské sankce o šest měsíců [online]. Consilium.europa.eu, 6.2.2018 [cit. 2018-03-03]. Dostupné na <http://www.consilium.europa.eu/cs/press/press-releases/2017/12/21/russia-eu-prolongs-economic-sanctions-by-six-months/>.

- Nařízení Rady EU č. 692/2014 ze dne 23. června 2014 o omezeních dovozu zboží pocházejícího z Krymu nebo ze Sevastopolu do EU v reakci na jejich protiprávní anexi;
- Rozhodnutí Rady EU 2014/512/SZBP ze dne 31. července 2014 o omezujících opatřeních vzhledem k činnostem Ruska destabilizujícím situaci na Ukrajině;
- Nařízení Rady EU č. 833/2014 ze dne 31. července 2014 o omezujících opatřeních vzhledem k činnostem Ruska destabilizujícím situaci na Ukrajině;

Tato rozhodnutí Rady jsou přímo aplikovatelná ve státech Evropské unie, včetně České republiky (dle čl. 10a Ústavy ČR), což znamená přímou závaznost pro občany naší republiky a možnou postížitelnost při neplnění povinností z těchto předpisů vyplývajících. Na základě těchto nařízení se Česká republika stala vykonavatelem stanovených sankcí proti Rusku, aniž by sama nějaké sankce v této otázce stanovila.

6 Provádění sankcí přijatých Evropskou unií Českou republikou

Jak vyplývá z informací uvedených v kapitole č. 3.3 této práce, Česká republika je vázána sankcemi přijímanými mezinárodními organizacemi, jejichž je členem, tedy sankcemi přijímanými OSN (Radou bezpečnosti OSN), Evropskou unií, a zároveň je její vláda oprávněna sama přijmout příslušná sankční nařízení. K provádění sankcí je pak příslušné Ministerstvo financí a Finanční analytický úřad, a to právě dle příslušných přímo vynutitelných mezinárodních rozhodnutí, nařízení, nebo na základě a v souladu s tzv. sankčním zákonem.

V souvislosti s ukrajinskou krizí a skutečností, že sama Rada OSN měla svázané ruce a nemohla tedy přímo přijmout sankční opatření, v souladu s dříve uvedeným Evropská unie přijala tzv. autonomní sankce, tj. shora uvedené rozhodnutí a nařízení Rady. Jak již bylo zmíněno, nařízení je přímo vynutitelný právní předpis mezinárodního charakteru, tedy platný a účinný i pro Českou republiku a její občany. V této souvislosti se i Česká republika musela zapojit do sankční politiky EU proti Rusku a respektovat daná opatření.

Co se týče samotných oblastí, které sankce zasáhly, jednalo se o následující 4:

1) Omezení dotýkající se kapitálového trhu – omezení na finanční instituce, které jsou z více než 50 % vlastněny ruským státem. Byly zakázány transakce a poskytování finančních prostředků nebo investičních služeb, vydávání nových dluhopisů, akcií nebo obdobných finančních nástrojů.

2) Omezení týkající se zbraní – zákaz vývozu a dovozu zbraní a vojenského materiálu z a do Ruské federace.

3) Omezení pro vývoz zboží a technologií dvojího užití – omezen byl prodej, dodávky a vývoz zboží a technologií dvojího užití pro vojenské použití a konečné vojenské uživatele.

4) Omezení pro vývoz citlivých technologií pro ropné odvětví a související obory – omezení se týkala citlivých technologií využitelných pro průzkum těžby ropy a těžbu ropy, které jsou používány pro hlubinný podmořský a arktický průzkum a těžbu ropy a dále těžbu ropy z břidlic.¹⁶⁴

Provádění sankcí v České republice zajišťuje především Finanční analytický úřad. Tento se snaží všem, jichž se sankce týkají, poskytnout veškeré informace, kdy v případě Sankcí proti Rusku můžeme nalézt aktuální Manuál k postupu při sankcích vůči Rusku. Nutno pak připomenout, že FAÚ je hlavním subjektem pro udělování výjimek z prováděných sankcí,

¹⁶⁴ EU schválila strukturu ekonomických sankcí proti Ruské federaci [online]. Ministerstvo průmyslu a obchodu 1.8.2014 [cit. 2017-12-01]. Dostupné na <<https://www.mpo.cz/dokument151892.html>>.

kdy jednotlivé žádosti jsou obvykle pro usnadnění formulářového typu.¹⁶⁵ Je tedy zřejmé, že české podniky byly dostatečně informovány a vývoz zboží měl být dostatečně zabezpečen. Přesto hrozila ztrátovost i několika stům podniků, jak se k problematice vyjádřil Svaz průmyslu a dopravy.¹⁶⁶

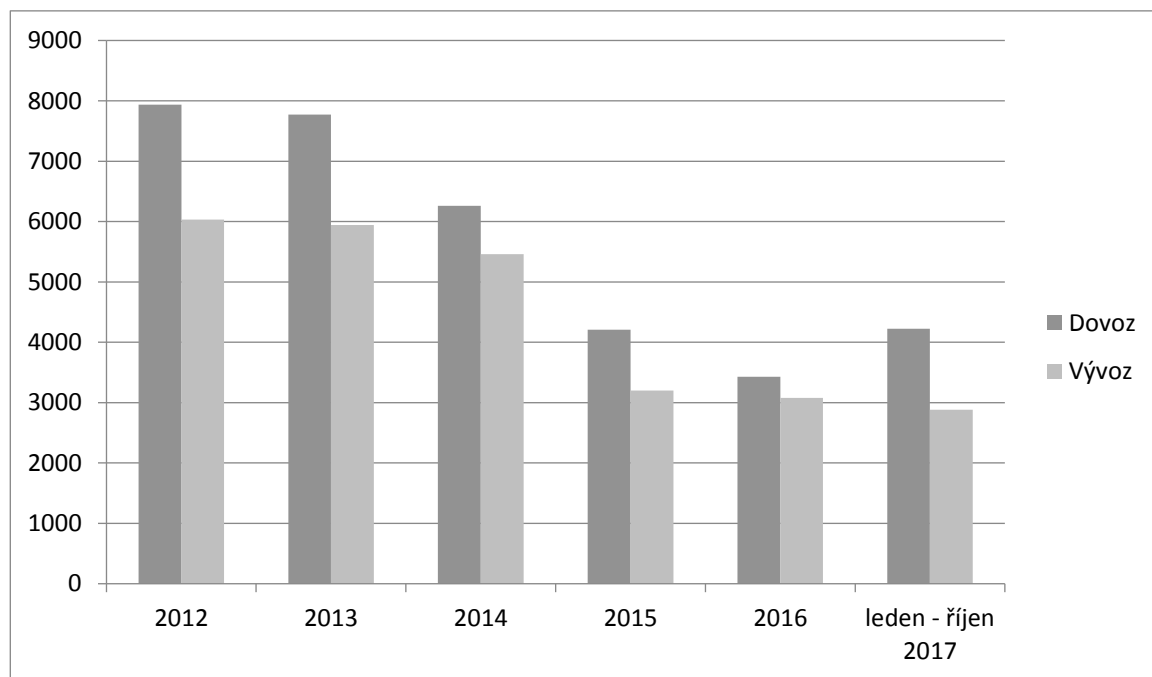
¹⁶⁵ FAÚ – mezinárodní sankce.

¹⁶⁶ Rozhovor Dagmar Kuchtové o sankcích vůči Rusku [online]. Svaz průmyslu a dopravy ČR, 17. 10. 2014 [cit. 2017-12-03]. Dostupné na <<http://www.spcr.cz/pro-media/tiskove-zpravy/7769-rozhovor-dagmar-kuchtove-o-sankcich-vi-rusku>>.

6.1 Skutečné dopady sankcí v ČR

Ač spousta kritiků sankcí argumentovala možností poškození české ekonomiky při provádění sankcí proti Rusku, jelikož mnoho českých firem právě vyváží do Ruska a sankce je měly významně ohrozit, ve skutečnosti se sankce projeví na vývozu a dovozu zboží mezi zeměmi, nikoliv však na ekonomice České republiky:

Obr. č. 2 – Vývoj obchodní výměny mezi ČR a RF (údaje v mil. USD)

Zdroj: Český statistický úřad

Propad zahraničního obchodu ČR s Ruskou federací můžeme výrazněji zaznamenat právě od roku 2014. Naopak počátek rostoucí tendence přichází až s rokem 2017. Největší zásahy do obchodu sankcemi mezi ČR a Ruskem byly zaznamenány hned zpočátku zavedení sankcí, kdy dle průzkumu Svazu průmyslu a dopravy České republiky: „Téměř 60 procent českých vývozců zaznamenalo snížení poptávky ze strany ruských partnerů.“¹⁶⁷

Rusko se v roce 2015 umístilo na 13. místě v pořadí zemí, do kterých ČR vyváží. V dovozu do ČR Rusko kleslo v roce 2016 meziročně ze 6. místa na 13. místo. V roce 2016 se snížil podíl Ruska na celkovém vývozu ČR, a to na 1,9 % (kdy např. v roce 2013 podíl Ruska představoval 3,7 %). Jak vyplývá z uvedených informací a je možné dovodit, příčiny poklesu vzájemného obchodu ČR s Ruskem v daných letech byly především způsobeny devalvovaným

¹⁶⁷ Průzkum SP ČR: Český export a Rusko Rusku [online]. Svaz průmyslu a dopravy ČR, 1. 2. 2015 [cit. 2017-12-03]. Dostupné na < <http://www.spcr.cz/pro-media/tiskove-zpravy/8016-przkum-sp-r-esky-export-a-rusko>>.

rublem, vnitřními hospodářskými problémy a samozřejmě také dopady ekonomických sankcí, které ostatně s devalvaci rublu a vnitřními hospodářskými problémy souvisí.¹⁶⁸

Co se týče českých obchodních společností, tyto se musely zaměřit více na západní trh, ovšem některé zboží jako např. sklo na západním trhu velmi těžko hledá kupující a faktem je, že pokles obchodu s Ruskem, je velmi zatížil. Nebyla zjištěna česká společnost, která by byla zrušena v souvislosti s ekonomickými sankcemi a jejich dopady, ovšem musím upozornit na další faktory ovlivňující obchody s Ruskem, které nepřímo ovlivnily obchodování mezi zeměmi a minimálně snížily zisky českých společností. Ostatně, jak uvedla jedna česká společnost vyvážející sklo, respektive skleněné lustry, do zahraničí, soustřeďující se na vývoz do východních zemí, v posledních letech s nimi podniky Ruské federace odmítají spolupracovat, a to nejen vzhledem k vyšším cenám kvůli klesajícímu rublu. Dané společnosti bylo ze strany ruských obchodníků naznačeno, že již české podniky nejsou tzv. východními bratry, jsou spojenci Evropské unie, a proto jejich zboží není upřednostňováno. V tuto chvíli je tato informace pouhou spekulací, ale když vezmeme v potaz národnostní myšlení ruských občanů, postoj Ruska a jeho obyvatel vyjádřený v následující kapitole a celkový odkaz tzv. východního bloku, je nutné brát v úvahu i tento sociální, národnostní faktor. Tedy, i když samo zboží nespadá do kategorie omezené ekonomickými sankcemi, jeho vývoz či v některých případech dovoz mohl být utlumen kvůli vedlejším průvodním jevům mezinárodního sporu. Zde se pak jeví být pro českou podnikatelskou sféru prospěšný postoj a přátelské jednání prezidenta České republiky Miloše Zemana vůči Ruské federaci, který se situací pokusil nepřímo uklidnit, ale zároveň svým postojem popřel vše, čeho se snažily ekonomické sankce dosáhnout, a tím se současně postavil do cesty prosazování mezinárodního práva.¹⁶⁹

¹⁶⁸ Zastupitelský úřad ČR v Moskvě (Ruská federace). Rusko: Obchodní a ekonomická spolupráce s ČR [online]. Businessinfo.cz, 23.6.2017 [cit. 2017-12-03]. Dostupné na <<http://www.businessinfo.cz/cs/clanky/rusko-obchodni-a-ekonomicka-spoluprace-s-cr-19086.html>>, o zvyšování inflace a propadu rublu také v článku Dolar za 40 rublů. Ruská měna rekordně padá kvůli Ukrajině i ceně ropy [online]. Hospodářské noviny, 6. 10. 2014 [cit. 2017-12-03]. Dostupné na <<https://byznys.ihned.cz/c1-62907530-rubl-stoji-rekordnich-40-dolaru>> a v článku ADAMCOVÁ, Pavla. Rubl dál slábne. Ceny rostou, Rusové začali šetřit [online]. Aktuálně.cz, 15. 10. 2014 [cit. 2017-12-03]. Dostupné na <<https://zpravy.aktualne.cz/ekonomika/rubl-dal-slabne-ceny-rostou-rusove-zacali-setrit/r~119aad7a546011e4a9d80025900fea04/?redirected=1512995198>>.

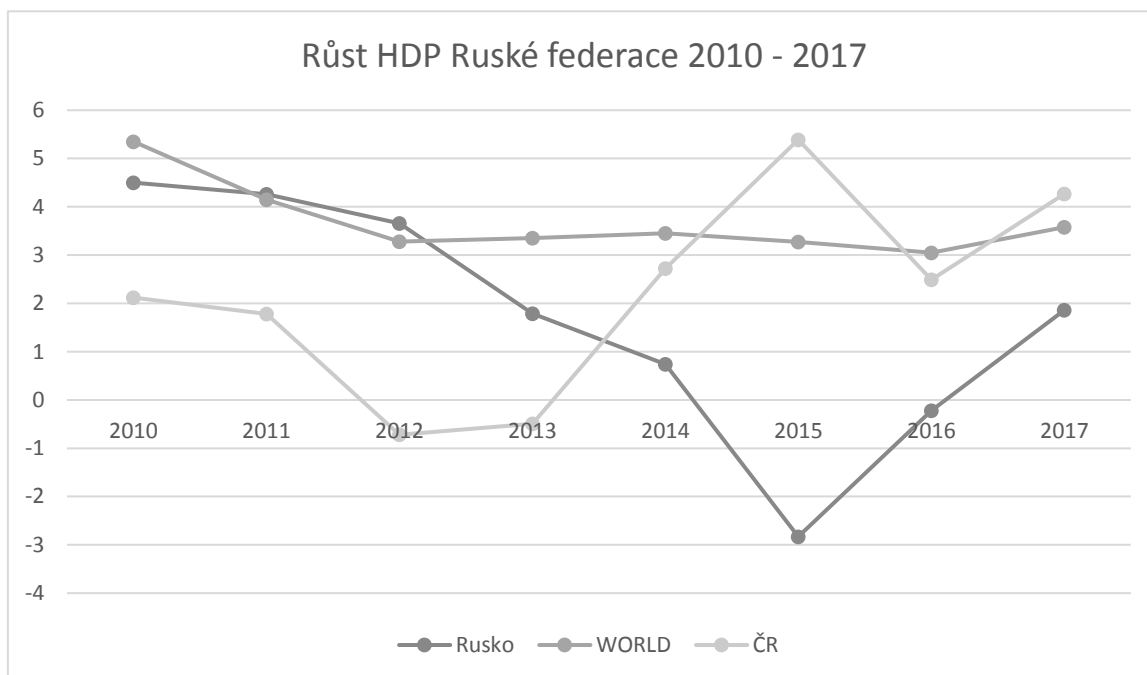
¹⁶⁹ Oficiální návštěva prezidenta České republiky Miloše Zemana v Ruské federaci [online]. Velvyslanectví České republiky v Moskvě, 29. 11. 2017 [cit. 2017-12-03]. Dostupné na <https://www.mzv.cz/moscow/cz/aktuality/oficialni_navsteva_prezidenta_ceske.html>.

7 Dopady sankcí v případě Ruska

7.1 Dopady prokazatelné ze statistických údajů

Nejdříve několik statistických faktů, které odrážejí vliv sankcí na ekonomickou situaci Ruské federace. V následujících tabulkách (obr. č. 3, 4 a 5) je jasně patrná efektivita sankcí, kdy růst HDP Ruské federace zaznamenává obrovský propad na přelomu roků 2014 a 2015.

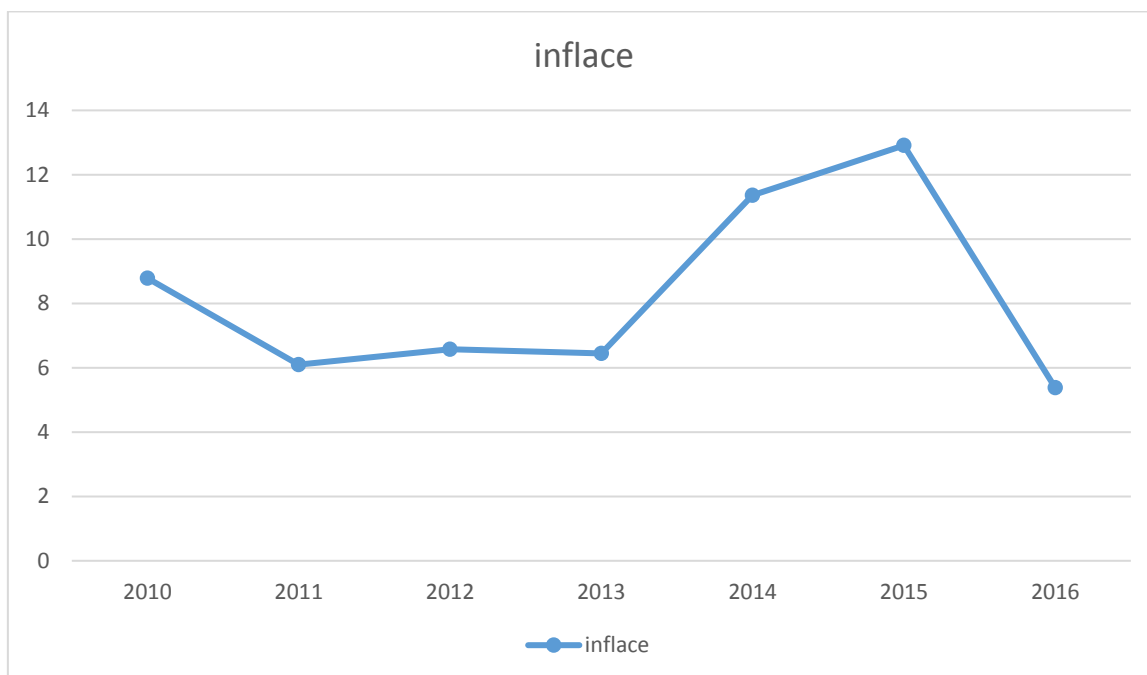
Obr. č. 3

Zdroj: vlastní zpracování na základě Real GDP forecast [online]. OECD data 2017 [cit. 2017-12-03]. Dostupné na <<https://data.oecd.org/gdp/real-gdp-forecast.htm#indicator-chart>>.

S ekonomikou je neodmyslitelně spjata i inflace, která logickým vývojem naopak zaznamenala nárůst na téměř 13 % na počátku roku 2015.

Obr. č. 4 - Tabulka měsíční a roční inflace v Rusku od roku 2010 do současnosti, vyjádřená v % v porovnání s předchozím obdobím. Inflace se počítá na základě indexů spotřebitelských cen zveřejněných Spolkovou státní statistickou službou.

Zdroj: vlastní zpracování na základě: Inflation Rate in Russian Federation [online].

inflationinrussia.com [cit. 2017-12-02] Dostupné na <http://xn---ctbjnaatncev9av3a8f8b.xn--p1ai/%D1%82%D0%B0%D0%B1%D0%BB%D0%B8%D1%86%D0%B0_%D0%B8%D0%BD%D1%84%D0%BB%D1%8F%D1%86%D0%B8%D0%B8.aspx>.

Obr. č. 5

Zdroj: Graf RUB / USD, ČNB, grafy kurzů měn [online]. Kurzy.cz [cit. 2017-12-02]

Dostupné na <<http://www.kurzy.cz/kurzy->

[men/kurzy.asp?A=G&V=3&m1=USD&m2=RUB&od=01.01.2010&do=8.12.2017&T=0](http://www.kurzy.cz/kurzy-men/kurzy.asp?A=G&V=3&m1=USD&m2=RUB&od=01.01.2010&do=8.12.2017&T=0)>.

Neodmyslitelným faktorem, který zasáhl dovoz a vývoz Ruska a přímo ovlivnil život občanů byl i znatelný propad rublu. Dle shora uvedeného grafu kurzů je patrné, že roku 2014 rubl zaznamenal výrazný propad. Tento pokles se nepodařilo zvrátit ani v posledních měsících, kdy sice ruská měna nedosahuje tak nízkého kurzu jako v roce 2016, však zdaleka nenabyla původní hodnoty.

7.2 Postoj občanů Ruské federace

Jak se dalo očekávat, Ruská federace na sankce reagovala protiútokem, a to stejnými prostředky. Rusko přijalo sankce vůči vysílatelům sankcí a státům, jež je provádějí. V reakci na sankce EU zakázalo Rusko dovoz zemědělských a potravinářských produktů všech členských států. Embargo výrazně ovlivnilo evropský zemědělský trh. Nejaktivnějšími odvětvími jsou ovoce a zelenina, mléčné výrobky a mléčné výrobky masného odvětví.¹⁷⁰ Paradoxně právě toto embargo mělo největší dopad na obyčejný život nižších tříd v Rusku a uspokojování jejich potřeb.¹⁷¹

Jak plyne z historických souvislostí, Krym byl součástí ruského území od 18. století. Z Ruské sovětské federativní socialistické republiky jej v roce 1954 vyčlenil N. S. Chruščov a Krym byl předán pod správu Ukrajiny. Po rozpadu Sovětského svazu zůstal poloostrov součástí Ukrajiny. I přesto je však na Krymu stále minimálně 80 % ruských občanů. Krym dlouhodobě požíval vůči Ukrajině určité autonomie a do jejího území se zcela nezačlenil.¹⁷² Proto, ač Rusko a samotný Krym skutečně postupovaly proti mezinárodnímu právu, ruští občané se nemohou ztotožnit se světovým odsuzujícím názorem na akce Ruska, nechápou vzniklou situaci a stojí za názorem své vlády. Sankce poté naopak považují za nespravedlivé a cítí se dotčeni, že proti nim jsou ostatními státy namířeny.

Rus žijící v ČR již několik let, s vysokoškolským vzděláním v oblasti medicíny, se k tomuto vyjádřil obdobně, když konstatoval, že anexi Krymu nespatřuje jako útočný krok Ruska, ale naopak jako logickou cestu k návratu do původní situace hranic. Ovšem chápe i mezinárodní postoj ostatních států, které v tomto spatřují porušení práv, jež je třeba dodržovat a již ze své těžko prosaditelné podstaty třeba chránit. Proto vyjádřil pochopení se sankcemi, ale zároveň dojem, že povedou pouze k znepřátelení obyčejných ruských občanů proti ostatním státům, jejich podpoření své vlády a zvýšení napětí mezi Ruskem a ostatními zeměmi.

Stejně situaci komentovala studentka vysoké školy s původem z Ruska, kdy nejdříve na otázky ohledně krize vysvětluje charakter a vlastenectví ruských občanů, následně stvrzuje, že

¹⁷⁰ Ruské sankce [online]. Ministerstvo zemědělství [cit. 2017-12-13]. Dostupné na <<http://eagri.cz/public/web/mze/ministerstvo-zemedelstvi/zahranicni-vztahy/ruske-sankce/>>.

¹⁷¹ MALÁ, Eva. Rok ruského embarga očima Česky: raketové zdražování a krokodýlí maso [online]. iDNES.cz. 10. 8. 2015 [cit. 2017-12-13]. Dostupné na <https://zpravy.idnes.cz/rok-v-rusku-a-sankce-proti-zapadnim-potravinam-fqh-/zahranicni.aspx?c=A150807_160826_domaci_jav>.

¹⁷² BÍLKOVÁ, Veronika. Mezinárodněprávní aspekty vývoje na Krymu. *Jurisprudence*, 2014, roč. 2014, č. 3, s. 34 a násl.

obyvatelé Ruska spatřují svoje nastalé finanční potíže vzniklé působením sankcí jako důsledek rozmarů EU a USA, a že sankce mají pouze negativní dopad.

Tedy z uvedeného můžeme vyvodit, že život ruského obyvatelstva ovlivnilo největší měrou embargo na potraviny, uvalené vládou jejich čelního představitele Putina. A přesto, tito obyvatelé obviňují za veškerá svá příkoří země uplatňující donucení proti Rusku.

8 Závěr – Účelnost versus neúčelnost sankcí

Z textu celé práce tedy můžeme názorně vyčíst klady a zápory, účelnost a neúčelnost ekonomických sankcí, kdy toto shrnuji následovně:

Výše je v této práci uvedeno, že pro ekonomické sankce mluví: „Sankce mohou být použity jako způsob vyjádření nesouhlasu s jednáním jiného státu, na rozdíl od použití ozbrojené síly mu dávají možnost problematické chování změnit.“¹⁷³ V případě Ruska a postoje ostatních názorů byl jasně ukázán nesouhlas s jednáním Ruské federace, byl jakoby pomyslně vztažen ukazováček na Rusko, pohroženo mu, však Rusko své jednání nenapravilo ani se nepřestalo vměšovat do záležitostí Ukrajiny. To potvrzuje i ono pomyslné proti na stejném řádku, kdy bylo řečeno: „Sankce představují utrpení pro nevinné obyvatele, mohou tím vést potvrzení moci autoritativních vládců.“ Předně takto se tomu opravdu stalo. Obyvatelé Ruska nevnímají sankce jako spravedlivou pohrůžku za špatné chování, nýbrž cítí křivdu, za jimi ztížené bytí, za pokles jejich majetku a příjmů, kdy sami si neuvědomují, proč tento trest přišel a obrací se na své vůdce ještě s větší nacionální vírou.¹⁷⁴

Co se týče hrozby použití ekonomických sankcí, ta může být efektivním nástrojem při vyjednávání i v obchodních vztazích. V tomto případě hrozba sama trvá stejně jako trvají a jsou prodlužovány sankce. Sama o sobě však nemá velkých účinků. V bodu, který odkazuje na skutečnost, že výpadky dodávek způsobené sankcemi mohou být překlenuty dovozem z jiných zemí. Tento bod je jasně viditelný u grafů shora – dovozu a vývozu, v opětovném navyšování síly rublu a zotavování ruské ekonomiky. V dlouhodobém vývoji těchto sankcí se jasně ukázalo, že aby byly sankce efektivní, nemohou trvat příliš dlouho, nýbrž je optimální jejich rozmezí cca 2-3 roky. Je tedy s podivem a zdá se antiproduktivním, že jednotlivé státy a mezinárodní organizace nadále sankce prodlužují.¹⁷⁵

K dalšímu tvrzení: „Sankce mohou zabránit vývozu citlivých technologií do nebezpečných zemí.“¹⁷⁶ V případě Ruska a konfliktu na Ukrajině tento bod mohl fungovat, ale vzhledem k situaci nebyl prioritní.

¹⁷³ DRULÁKOVÁ, Radka ZEMANOVÁ, Štěpánka. Mezinárodní kontext české... – tabulka ze strany 49-50 – obr. č. 1. - Argumenty pro a proti ukládání jednostranných sankcí – kdy následně jsou rozebrány jednotlivé body tabulky.

¹⁷⁴ Zde ač se jedná o extrémní případ musím připomenout situaci v Německu před druhou světovou válkou, kdy i zde obyvatelé pociťovaly nespravedlnost kladených sankcí a hněv vůči státům, které mohly přímo či nepřímo za jejich chudobu.

¹⁷⁵ Viz kapitola 5.2.1 této práce.

¹⁷⁶ DRULÁKOVÁ, Radka ZEMANOVÁ, Štěpánka. Mezinárodní kontext české..., s. 49-50.

Pokud budeme posuzovat následující bod předmětné tabulky – „Výsledek vývozu do cílové země může vést ve vysílající zemi ke ztrátám podnikatelů a ztrátám pracovních míst. Výpadek dovozu z cílové země může zvýšit náklady podniků a osob ve vysílající zemi a zhoršit nabídku zboží ve vysílající zemi.“ V ČR většina podniků nezaznamenala velké problémy.¹⁷⁷ Kdy nutno připomenout, že paradoxně více než sankce ovlivnila dovoz možná nevráživost ruských obyvatel vzniklá vlivem postoje EU.

„Sankce umožňují vysílateli, aby jimi vyjádřil svůj názor, aby se odlišil od států, které podporují nebo tolerují nepřijatelné chování omezovaného státu“. Vzhledem ke všem dopadům tento bod považují za stěžejní. Všichni, kdo přijali a vysílali sankce, tedy množství států a mocností vyjádřilo nesouhlas s porušením mezinárodního práva, upozornilo na to, že vědí a není jim lhostejné, co se děje v ostatních zemích, a především vyjádřili podporu nejen Ukrajině, ale i samotnému mezinárodnímu právu, čímž opětovně stvrdili jeho postavení, moc a nutný respekt k němu. Již kvůli nutnosti pro mezinárodní právo udržet k němu respekt je možné považovat sankce v tomto konfliktu za prospěšné a efektivní.

„Sankce mohou neodvratně poškodit třetí země.“- Bod, který se v tomto případě výrazně neprojevil a v práci nic podobného nebylo potvrzeno.

„Hospodářské těžkosti cílové země vyplývající ze sankcí ji mohou donutit k vynucované změně jejího nežádoucího chování.“ Zde musím zdůraznit slůvko „mohou“ a přejít v této souvislosti na další bod: „Sankce jen zřídka přispějí ke změně chování cílové země.“ Naneštěstí poslední bod je odrazem mnohokrát opakované skutečnosti. Přestože ekonomické sankce mají mnoho předností, i na konfliktu na Ukrajině, který se nakonec přeskupil do nepřímého konfliktu s Ruskou mocností, se ukázalo, že sankcemi nejde vynutit nějaké chování. Jsou tedy efektivní, částečně úspěšné, ale cíle, pro něž jsou přijímány, obvykle nedosáhnou.

A tedy souhrnem můžeme vyvodit, že efektivita sankcí je nepopíratelná, co do dopadů, ovšem nikoliv co do dosažení změny chování toho, proti němuž sankce směřují. Jsou zároveň pozitivní nižšími dopady na obyvatelstvo všech zemí, ovšem i zde máme jasné známky toho, že dopadají a negativně se projevují na životě nevinných lidí. Nakonec můžeme jen konstatovat, že sankce jsou velmi významným prostředkem pro prosazování mezinárodního práva, který napomáhá udržení míru a brání zbytečným ozbrojeným konfliktům. Z těchto hledisek je

¹⁷⁷ ONDRÁČEK, Vojtěch. České firmy vědí, jak na protiruské sankce. Nikdo tomu nebrání [online]. Zprávy .tiscali.cz, 18.10.2016 [cit. 2.1.2018]. Dostupné na <<https://zpravy.tiscali.cz/ceske-firmy-vedi-jak-na-protiruske-sankce-nikdo-tomu-nebrani-287135>>.

nepopíratelně sankční politika důležitá a nutná. Ovšem, co se týče nadměrného využívání institutu prodlužování sankcí, toto se jeví zbytečné a neúčelné.

ZDROJE:

Monografie a sborníky

BÍLKOVÁ, Veronika. Ozbrojené represálie v současném mezinárodním právu. In: ŠTURMA, Pavel (ed.): Právní následky mezinárodně protiprávního chování, Pocta Čestmíru Čepelkovi k 80. narozeninám. Praha: Karolinum, 2007

CASSESE, Antonio. Self-determination of peoples: a legal reappraisal. 3. vydání. New York: Cambridge University Press, 1995, 396 s.

ČEPELKA, Čestmír, ŠTURMA, Pavel. Mezinárodní právo veřejné. 1. vydání. Praha: C.H. Beck, 2008, 896 s.

DAVID, Vladislav, BUREŠ, Pavel, FAIX, Martin, SLADKÝ Pavel, SVAČEK, Ondřej. Mezinárodní právo veřejné s kazuistikou. 2. vydání Praha: Leges, 2011, 448 s.

DINSTEIN, Yoram. War, aggression and self-defence. 4. vydání. Cambridge: Cambridge university press, 2005, 376 s.

DRULÁKOVÁ, Radka ZEMANOVÁ, Štěpánka (eds.). Mezinárodní kontext české sankční politiky. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2012, 344 s.

EVANS, Malcolm D. (ed.). International law. 4. vydání. Oxford: Oxford University Press, 2014, 952 s.

HILL, Christopher. The Changing Politics of Foreign Policy. New York: Palgrave MacMillan, 2003, 416 s.

CHESTERMAN, Simon, FRANCK, Thomas, M., MALONE, David. Law and Practice of the United Nations: Documents and Commentary. 1. vydání. New York: Oxford University Press, 2008, 648 s.

MALENOVSKÝ, Jiří. Mezinárodní právo veřejné: obecná část: a poměr k jiným právním systémům. 6. vydání. Brno: Doplněk, 2014, 499 s.

ONDŘEJ, Jan. Mezinárodní právo veřejné, soukromé, obchodní. 5. vydání. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2014, 496 s.

POTOČNÝ, Miroslav, ONDŘEJ, Jan. Mezinárodní právo veřejné: zvláštní část. 6. vydání. V Praze: C.H. Beck, 2011. 560 s.

SEIDL-HOHENVELDERN, Ignaz. Mezinárodní právo veřejné. 3. vydání. Praha: ASPI, 2006, 448 s.

Články z časopisů

BÍLKOVÁ, Veronika. Mezinárodněprávní aspekty vývoje na Krymu. *Jurisprudence*, 2014, roč. 2014, č. 3, s. 34–40.

DRULÁKOVÁ, Radka, TRÁVNÍČKOVÁ, Zuzana, ZEMANOVÁ, Štěpánka. Ekonomické sankce na počátku 3. tisíciletí. *Mezinárodní vztahy*, Praha 1: Ústav mezinárodních vztahů, 2009, roč. 2009, č. 1, s. 66-85.

TOSTENSEN, Ame, BULL, Beate. *Are Smart Sanctions Feasible? World politics*. Cambridge University Press, 2002, roč. 54, č.3, s. 373-403.

Internetové zdroje

ANALYTICKÁ ČINNOST. [online]. Finanční analytický úřad [cit. 2017-12-06]. Dostupné na <<http://www.financnianalytickyyurad.cz/>>.

BIERSTEKER, Thomas, PORTELA, Clara. EU sanctions in context: three types [online]. EU Institute for Security Studies, 2015 [cit. 2016-11-01]. Dostupné na <http://www.iss.europa.eu/uploads/media/Brief_26_EU_sanctions.pdf>.

Dolar za 40 rublů. Ruská měna rekordně padá kvůli Ukrajině i ceně ropy [online]. *Hospodářské noviny*, 6. 10. 2014 [cit. 2017-12-03]. Dostupné na <<https://byznys.ihned.cz/c1-62907530-rubl-stoji-rekordnich-40-dolaru>>.

Doplnění informace pro výrobce a vývozce k sankčním opatřením proti Ruské federaci [online]. Ministerstvo průmyslu a obchodu [cit. 2017-12-03]. Dostupné na <<https://www.mpo.cz/assets/dokumenty/51066/58042/614996/priloha002.pdf>>.

EU Sanctions Map. [online]. EU2017.EE.. Dostupné na <<https://www.sanctionsmap.eu/>>

EU schválila strukturu ekonomických sankcí proti Ruské federaci [online]. Ministerstvo průmyslu a obchodu 1. 8. 2014 [cit. 2017-12-01]. Dostupné na <<https://www.mpo.cz/dokument151892.html>>.

EU stojí při Ukrajině [online]. Consilium.europa.eu [cit. 2016-11-03]. Dostupné na <<http://www.consilium.europa.eu/cs/meetings/european-council/2014/03/06/>>.

Foreign Affairs Council, 20/02/2014 [online]. Consilium.europa.eu [cit. 2016-10-26]. Dostupné na: <<http://www.consilium.europa.eu/en/meetings/fac/2014/02/20/>>.

Foreign Affairs Council, 17/03/2014 [online]. Consilium.europa.eu [cit. 2016-10-26]. Dostupné na: <<http://www.consilium.europa.eu/en/meetings/fac/2014/02/20/>>.

Graf RUB / USD, ČNB, grafy kurzů měn [online]. Kurzy.cz [cit. 2017-12-02] Dostupné na <<http://www.kurzy.cz/kurzy-men/kurzy.asp?A=G&V=3&m1=USD&m2=RUB&od=01.01.2010&do=8.12.2017&T=0>>.

Historie Evropské unie [online]. Evropská unie [cit. 2016-11-01]. Dostupné na <https://europa.eu/european-union/about-eu/history_cs#2000-2009>.

Inflation Rate in Russian Federation [online]. inflationinrussia.com [cit. 2017-12-02] Dostupné na <http://xn----ctbjnaatncev9av3a8f8b.xn--p1ai/%D1%82%D0%B0%D0%B1%D0%BB%D0%B8%D1%86%D0%B0_%D0%B8%D0%BD%D1%84%D0%BB%D1%8F%D1%86%D0%B8%D0%B8.aspx>.

Informační centrum OSN v Praze. 6 základních orgánů. [online]. OSN, Praha [cit. 2017-11-02]. Dostupné na <<http://www.osn.cz/osn/organizacni-struktura/6-zakladnich-organu-osn/#Rada>>.

Informační centrum OSN v Praze. Cíl. [online]. OSN, Praha [cit. 2016-04-01]. Dostupné na <<http://www.osn.cz/osn/cil/>>.

Informační centrum OSN v Praze. Historie. [online]. OSN, Praha [cit. 2016-04-01]. Dostupné na <<http://www.osn.cz/osn/historie/>>.

KDE SE STALA CHYBA? NA UKRAJINĚ SI POVŠIMLI, ŽE SANKCE PROTI RUSKU NEPLATÍ UŽ MĚSÍC [online]. AC24, 15. 10. 2016 [cit. 2016-10-13]. Dostupné na <<http://ac24.cz/zpravy-ze-sveta/8969-ukrajina-sankce-rusko-neplati>>.

KREUTZ, Joakim. Hard Measures by a Soft Power? Sanctions Policy of the European Union [online]. Bonn International Center for Conversion, 2005. Paper 45. [2016-11-01]. Dostupné na <http://www.pcr.uu.se/digitalAssets/18/18339_paper45.pdf>.

MALÁ, Eva. Rok ruského embarga očima Česky: raketové zdražování a krokodýlí maso [online]. iDNES.cz. 10. 8. 2015 [2017-12-13]. Dostupné na <https://zpravy.idnes.cz/rok-v-rusku-a-sankce-proti-zapadnim-potravinam-fqh-zahranicni.aspx?c=A150807_160826_domaci_jav>.

MARXSEN, Christian. The Crimea Crisis: An International Law Perspective [online]. 2014 [cit. 2016-08-14]. Dostupné na <http://www.mpil.de/files/pdf4/Marxsen_2014_-_The_crimea_crisis_-_an_international_law_perspective.pdf>.

MEZINÁRODNÍ SANCE: ZÁKLADNÍ INFORMACE O SANKCÍCH [online] Finanční analytický úřad. [cit. 2017-12-06]. Dostupné na <<http://www.financnianalytickyyurad.cz/mezinarodni-sankce/zakladni-informace-o-sankcich.html>>.

Ministerstvo průmyslu a obchodu. Přehled sankcí EU vůči Ruské federaci [online]. Businessinfo.cz, 17. 2. 2015 [cit. 2016-10-13]. Dostupné na <<http://www.businessinfo.cz/cs/clanky/prehled-sankci-eu-vuci-ruske-federaci-61587.html>>.

Oficiální návštěva prezidenta České republiky Miloše Zemana v Ruské federace [online]. Velvyslanectví České republiky v Moskvě, 29.11.2017 [cit. 2017-12-03]. Dostupné na <https://www.mzv.cz/moscow/cz/aktuality/oficialni_navsteva_prezidenta_ceske.html>.

Omezující opatření EU v reakci na krizi na Ukrajině [online]. Consilium.europa.eu [cit. 2016-11-03]. Dostupné na <<http://www.consilium.europa.eu/cs/policies/sanctions/ukraine-crisis/>>.

ONDRÁČEK, Vojtěch. České firmy vědí, jak na protiruské sankce. Nikdo tomu nebrání [online]. Zprávy.tiscali.cz, 18.10.2016 [cit. 2018-02-01]. Dostupné na <<https://zpravy.tiscali.cz/ceske-firmy-vedi-jak-na-protiruske-sankce-nikdo-tomu-nebrani-287135>>.

OŠŤADALOVÁ, Šárka. Mezi Ukrajinou a Ruskem aneb protiprávnost připojení Krymského poloostrova k Ruské federaci [online]. Právní prostor, 8. 4. 2014 [cit. 2016-09-20]. Dostupné na <<http://www.pravniprostor.cz/clanky/mezinarodni-a-evropske-pravo/mezi-ukrajinou-a-ruskem-aneb-protipravnost-pripojeni-krymskeho-poloostrova-k-ruske-federaci>>.

PELLET Alain, MIRON, Alina. Sanctions [online]. Public International Law. Oxford University Press, 2013 [cit. 2016-10-13]. Dostupné na <<http://opil.ouplaw.com>>.

Protiprávní anexe Krymu a Sevastopolu: EU prodloužila sankce o jeden rok [online]. Consilium.europa.eu 1. 2. 2018 [cit. 2018-03-03]. Dostupné na <http://www.consilium.europa.eu/en/press/press-releases/2017/06/19/crimea-sevastopol-eu-extends-sanctions/>.

Průzkum SP ČR: Český export a Rusko Rusku [online]. Svaz průmyslu a dopravy ČR, 1. 2. 2015 [cit. 2017-12-03]. Dostupné na <http://www.spcr.cz/pro-media/tiskove-zpravy/8016-przkum-sp-r-esky-export-a-rusko>.

Přehledně: Milníky ukrajinské krize [online]. Česká televize, 19. 2. 2014. Dostupné na <http://www.ceskatelevize.cz/ct24/svet/1047504-prehledne-milniky-ukrajinske-krize>.

Přijímání a přezkum sankcí EU [online]. Consilium.europa.eu [cit. 2016-11-02]. Dostupné na <http://www.consilium.europa.eu/cs/policies/sanctions/adoption-review-procedure/>.

Rada pro zahraniční věci, 29. 1. 2015 [online]. Consilium.europa.eu [cit. 2016-11-02]. Dostupné na <http://www.consilium.europa.eu/cs/meetings/fac/2015/01/29/>.

Rada pro zahraniční věci, 17. 3. 2014 [online]. Consilium.europa.eu [cit. 2016-11-03]. Dostupné na <http://www.consilium.europa.eu/cs/meetings/fac/2014/03/17/>.

Real GDP forecast [online]. OECD data 2017 [cit. 2017-12-02]. Dostupné na <https://data.oecd.org/gdp/real-gdp-forecast.htm#indicator-chart>.

Rozhovor Dagmar Kuchtové o sankcích vůči Rusku [online]. Svaz průmyslu a dopravy ČR, 17. 10. 2014 [cit. 2017-12-03]. Dostupné na <http://www.spcr.cz/pro-media/tiskove-zpravy/7769-rozhovor-dagmar-kuchtove-o-sankcich-vi-rusku>.

Rubl dál slábne. Ceny rostou, Rusové začali šetřit [online]. Aktuálně.cz, 15. 10. 2014 [cit. 2017-12-03]. Dostupné na <https://zpravy.aktualne.cz/ekonomika/rubl-dal-slabne-ceny-rostou-rusove-zacali-setrit/r~119aad7a546011e4a9d80025900fea04/?redirected=1512995198>.

Ruské sankce [online]. Ministerstvo zemědělství [cit. 2017-12-13]. Dostupné na <http://eagri.cz/public/web/mze/ministerstvo-zemedelstvi/zahranicni-vztahy/ruske-sankce/>.

Rusko: EU prodloužila hospodářské sankce o šest měsíců [online]. Consilium.europa.eu, 6. 2. 2018 [cit. 2018-03-03]. Dostupné na <http://www.consilium.europa.eu/cs/press/press-releases/2017/12/21/russia-eu-prolongs-economic-sanctions-by-six-months/>.

Různé druhy sankcí [online]. Consilium.europa.eu [cit. 2016-11-02]. Dostupné na <<http://www.consilium.europa.eu/cs/policies/sanctions/different-types/>>.

Sankce: jak a kdy EU přijímá omezující opatření [online]. Consilium.europa.eu [cit. 2016-11-02]. Dostupné na <<http://www.consilium.europa.eu/cs/policies/sanctions/>>.

Světová populace [online]. Woldometers, 2016, Datum poslední revize 28. 05. 2016, 15:26 UTC [cit. 2016-05-28]. Dostupné na <<http://www.worldometers.info/cz/>>.

Šéf OSN znovu k vývoji situace na Ukrajině [online]. United Nations, 17. 3. 2014 [cit. 2016-07-28]. Dostupné na <<http://www.osn.cz/sef-osn-znovu-k-vyvoji-situace-na-ukrajine/>>.

The Ukraine Crisis Time [online]. Center for strategic & international studies. Dostupné na <<http://ukraine.csis.org>>.

Timeline – EU restrictive measures in response to the crisis in Ukraine [online].

Consilium.europa.eu [cit. 2016-10-26]. Dostupné na <<http://www.consilium.europa.eu/en/policies/sanctions/ukraine-crisis/history-ukraine-crisis/>>.

Ukraine conflict: Back to Minsk with so much at stake. [online]. BBC, 11. 1. 2015 [cit. 2016-07-28]. Dostupné na <<http://www.bbc.com/news/world-europe-31412677>>.

Ukraine crisis: Timeline [online]. BBC, 13. 11. 2014, [cit. 2016-05-28]. Dostupné na <<http://www.bbc.com/news/world-middle-east-26248275>>.

UN Security Council action on Crimea referendum blocked. United Nations News Centre [online]. 2014 [cit. 2016-06-27]. Dostupné na: <<https://www.un.org/apps/news/story.asp?NewsID=47362>. Návrh rezoluce dostupné na http://www.securitycouncilreport.org/atf/cf/%7B65BF9B-6D27-4E9C-8CD3-CF6E4FF96FF9%7D/s_2014_189.pdf [EN]>.

TVRDÝ Jiří. Finanční analytický útvar [online]. Ministerstvo financí, 25. 8. 2014 [cit. 2017-12-07]. Dostupné na <http://www.businessinfo.cz/app/content/files/dokumenty/Prezentace_Finance-analyticky-utvar_sankce_EU.pdf>.

Zahraniční a bezpečnostní politika [online]. Evropská unie [cit. 2016-11-01]. Dostupné na <https://europa.eu/european-union/topics/foreign-security-policy_cs>.

Zastupitelský úřad ČR v Moskvě (Ruská federace). Rusko: Obchodní a ekonomická spolupráce s ČR [online]. Businessinfo.cz, 23.6.2017 [cit. 2017-12-03]. Dostupné na <<http://www.businessinfo.cz/cs/clanky/rusko-obchodni-a-ekonomicka-spoluprace-s-cr-19086.html>>.

Konferenční příspěvek

ŠTURMA, Pavel. Nesnesitelná lehkost sankcí? Zamyšlení nad aktuálním problémem z pohledu mezinárodního práva. In ŠPAČEK, Metod (ed). Medzinárodné právo jako strážca svetového pozadku: Vynútiteľnosť medzinárodného práva v 21. storočí. Bratislava: Slovenská spoločnosť pre medzinárodné právo pri SAV, 2014.

Právní předpisy a jiné právní dokumenty

Čl. 216 odst. 1 Konsolidovaná znění Smlouvy o Evropské unii a Smlouvy o fungování Evropské unie Úř. věst. C 59, 7. 6. 2016

Dopis ze dne 28. února 2014 ze strany stálého zástupce Ukrajiny v Organizaci spojených národů adresovaný předsedovi Rady bezpečnosti (S/2014/136).

Charta OSN

Nařízení Rady EU č. 208/2014 ze dne 5. března 2014.

Nařízení Rady EU č. 269/2014 ze dne 17. března 2014.

Nařízení Rady EU č. 692/2014 ze dne 23. června 2014.

Nařízení Rady EU č. 833/2014 ze dne 31. července 2014.

Návrh Rezoluce Rady bezpečnosti S/2014/189 ze dne 15. 3. 2014.

Rezoluce Rady bezpečnosti S/RES/2166 ze dne 21. 7. 2014.

Rezoluce Rady bezpečnosti S/RES/2202 ze dne 12. 2. 2015.

Rezoluce Valného shromáždění OSN A/RES/68/262 ze dne 27. 3. 2014.

Rezoluce Valného shromáždění OSN č. 2625 (XXV) ze dne 24. října 1970, Deklarace zásad mezinárodního práva týkající se přátelských vztahů a spolupráce mezi státy.

Rozhodnutí Rady EU 2014/145/SZBP ze dne 17. března 2014.

Rozhodnutí Rady EU 2014/386/SZBP ze dne 23. června 2014.

Rozhodnutí Rady EU 2014/512/SZBP ze dne 31. července 2014.

UN. Document A/56/10, Návrh článků o odpovědnosti států (2001).

Ústava Ukrajiny. Kapitola X.

Zákon č. 69/2006 Sb. o provádění mezinárodních sankcí, ve znění pozdějších předpisů

Abstrakt

Cílem této diplomové práce je odpovědět na otázku: Jak účinným prostředkem je donucení při ochraně mezinárodního práva, s přihlédnutím k postavení ekonomických sankcí jako v současnosti nejřešenějšího donucovacího prostředku, a dále na otázku, zda jsou ekonomické sankce efektivním prostředkem k ochraně mezinárodního práva, kdy jsou jeho klady a zápory posuzovány v případě sankcí uvalených ze strany mezinárodního společenství na Ruskou federaci v souvislosti s jejími činnostmi na Krymu a na východě Ukrajiny od roku 2014.

Práce je rozdělena na dvě hlavní kapitoly, z nichž první je převážně teoretická a druhá je zaměřena na praktické použití donucovacích prostředků při ukrajinském konfliktu. V prvních kapitolách jsou vymezeny základní pojmy mezinárodního práva fakticky ovlivňující instituty donucení. Dále stručně shrnují jednotlivé formy přímého donucení. V další kapitole je definován pojem sankce, s důrazem na sankce ekonomické. Dále je rozebráno přijímání sankcí v rámci Rady OSN a Evropské unie a uplatnění sankcí v České republice. Druhá polovina této práce následně seznamuje s konfliktem na Ukrajině. Vypočítává donucovací prostředky zde uplatněné. Práce rozebírá postoj Organizace spojených národů k tomuto konfliktu a vypočítává sankce, které přijala Evropská unie a ČR je byla povinna provést. Následně práce posuzuje dopad sankcí na Českou republiku a reakci Ruska na sankce. Následně je pak vyvozován závěr o efektivitě ekonomických sankcí.

Práce byla vypracována v souladu se Směrnicí děkanky č. 2/2010, kterou se stanoví náležitosti kvalifikačních prací na Právnické fakultě Univerzity Palackého v Olomouci.

Abstract

The aim of this diploma thesis is to answer the question: How effective is the compulsion to protect international law, taking into account the position of economic sanctions as the most coercive means of enforcement on the present, and the question of whether economic sanctions are an effective means of protecting international law, pros and cons are assessed in the case of sanctions imposed by the international community on the Russian Federation in connection with its activities in the Crimea and East of Ukraine since 2014.

The thesis is divided into two main chapters, the first of which is predominantly theoretical and the second that is focused on the practical use of coercive means in the Ukrainian conflict. In first chapters there are, the basic concepts of international law are de facto influenced by coercive institutions. They also briefly summarize the forms of direct coercion. The next chapter defines the concept of sanction, with an emphasis on economic sanctions. It also discusses the admission of sanctions within the UN and the European Union and the application of sanctions in the Czech Republic. The second half of this thesis subsequently introduces the conflict in Ukraine. It calculates the coercive means used there. The thesis analyzes the United Nations position in this conflict and calculates the sanctions admitted by the European Union and with the Czech Republic has been obliged to carry out. Subsequently, the work assesses the impact of sanctions on the Czech Republic and Russia's response to sanctions. Consequently a conclusion there is drawn on the effectiveness of economic sanctions.

This master thesis was written in compliance with The Regulation of the Dean of the Faculty No. 2/2010, establishing the terms of diploma thesis at Law Faculty, Palacký University in Olomouc.

Klíčová slova

Donucení v mezinárodním právu

Represálie

Protiopatření

Retorze

Sebeobrana

Ukrajinská krize

Sankce

Ekonomické sankce

Key words

Coercion in international law

Reprisals

Countermeasures

Retorsions

Self-defence

Ukraine crisis

Sanctions

Economic sanctions